

Grzegorz Kowalski

Przyjęcie przez asystenta prokuratora ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie (uwagi *de lege lata* i wnioszek *de lege ferenda*)

*Acceptance by an assistant public prosecutor of an oral report
of a crime and an oral request for prosecution (de lege lata
comments and a de lege ferenda proposal)*

Abstract

The article addresses the issue of public prosecutors ordering assistant public prosecutors to perform procedural acts involving the acceptance of an oral report of a crime and an oral request for prosecution, attempting – on the basis of a theoretical-legal and dogmatic-legal method – to answer the question whether such a practice is admissible. In particular, the article discusses the scope of competences of assistant public prosecutors in pre-trial proceedings and the statutory conditions for their discharge therein in the light of the current provisions of the Code of Criminal Procedure and the Act of 28 January 2016 – Law on the Public Prosecution Service, as well as the principle of legalism (the constitutional requirement for public authorities to act on the basis and within the limits of the law) and the concept of conventional procedures in law. The considerations lead to the conclusion that, *de lege lata*, there are no legal grounds for ordering assistant public prosecutors to carry out the aforementioned procedural acts in pre-trial proceedings, as they do not fall within their statutory competences. If such procedures are carried out by an assistant public prosecutor, even if on the basis of an authorisation issued by the public prosecutor, they are absolutely invalid and must be regarded as non-existent from the perspective of the law and therefore as having no effect on the criminal proceedings. At the same time, *de lege ferenda*, it would be reasonable to extend

Dr Grzegorz Kowalski, adiunkt Instytutu Nauk o Rodzinie, Akademia Wymiaru Sprawiedliwości, asystent prokuratora, Prokuratura Rejonowa w Tomaszowie Lubelskim, Polska, ORCID: 0009-0004-7620-4795, e-mail: grzegorz.kowalski@aws.edu.pl
Data zgłoszenia tekstu przez autora: 17.07.2024 r.; data zaakceptowania do publikacji: 24.07.2025 r.

the competences of assistant public prosecutors to include the aforementioned procedural acts in pre-trial proceedings; this, however, would require amending the Act of 28 January 2016 – Law on the Public Prosecution Service in this regard.

Keywords: *competences of assistant public prosecutors, criminal proceedings, procedural acts, principle of legalism, conventional acts in law*

Streszczenie

Artykuł porusza zagadnienie zlecenia asystentowi prokuratora przez prokuratora dokonywania czynności procesowych przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie, stanowiąc próbę udzielenia – na podstawie metody teoretyczno- i dogmatycznoprawnej – odpowiedzi na pytanie o dopuszczalność takiej praktyki. W szczególności w artykule omówiono zagadnienie zakresu kompetencji asystenta prokuratora w postępowaniu przygotowawczym oraz ustawowych warunków ich wykonywania w tym postępowaniu w świetle obowiązujących przepisów Kodeksu postępowania karnego i ustawy z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze, jak również zasady legalizmu (konstytucyjnego wymogu działania organów władzy publicznej na podstawie i w granicach prawa) oraz koncepcji czynności konwencjonalnych w prawie. Przeprowadzone rozważania prowadzą do konkluzji, że de lege lata brak jest podstaw prawnych do zlecenia asystentowi prokuratora wykonywania ww. czynności procesowych w postępowaniu przygotowawczym z uwagi na to, że czynności te nie należą do zakresu jego ustawowych kompetencji. Przeprowadzenie takich czynności przez asystenta prokuratora, nawet na podstawie wydanego przez prokuratora upoważnienia, skutkuje ich bezwzględną nieważnością, a same czynności należy uznać za nieistniejące w świetle prawa, a co za tym idzie – niewywierające żadnych skutków dla postępowania karnego. Jednocześnie de lege ferenda zasadne wydaje się rozszerzenie kompetencji asystenta prokuratora o dokonywanie ww. czynności procesowych w postępowaniu przygotowawczym, co jednak wymaga znowelizowania w tym zakresie ustawy z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze.

Słowa kluczowe: *kompetencje asystenta prokuratora, postępowanie karne, czynności procesowe, zasada legalizmu, czynności konwencjonalne w prawie*

1. Wprowadzenie

Asumptem do napisania niniejszego tekstu stał się udział w jednym ze szkoleń organizowanych przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury. W trakcie tego szkolenia na pytanie prowadzącego skierowane do uczestniczących w nim asystentów prokuratora, dotyczące rodzaju zleczanych im na co dzień przez prokuratorów czynności do wykonania, w udzielanych odpowiedziach nader często pojawiało się przyjmowanie ustnych zawiadomień o przestępstwie, a nierzadko, zapewne z uwagi na treść art. 304a Kodeksu postępowania karnego¹, towarzyszące temu przyjmowanie ustnych wniosków o ściganie składanych przez osoby zawiadamiające o przestępstwach ściganych na wniosek. Fakt, że powyższe odpowiedzi udzielane były przez asystentów z różnych, nieraz bardzo odległych od siebie powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, pozwala wnioskować, iż zlecenie asystentom przez prokuratorów przeprowadzenia ww. czynności procesowych nie ma charakteru incydentalnego i lokalnego, lecz stanowi względnie powszechną i utartą praktykę (choć ze względu na rodzaj tej czynności zapewne najczęściej spotykaną w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury przede wszystkim najniższego szczebla, tj. prokuraturach rejonowych), która – w ocenie piszącego te słowa – jest nieprawidłowa, nawet niedopuszczalna, jako nieznajdująca oparcia w obowiązujących przepisach, a wręcz wydająca się z nimi sprzeczna (próbą wykazania czego jest niniejszy artykuł). Przyczyny zlecenia asystentom przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie czy ustnego wniosku o ściganie są zapewne różne. Jednakże ich jakiegokolwiek wskazanie, nawet tylko przykładowe, wymagałoby przeprowadzenia uprzednio stosownych badań w tym zakresie, choćby najprostszych (np. ankietowych), których oczywiście autor nie prowadził. Dlatego, aby uniknąć jakichkolwiek spekulacji na ten temat, przyczyny te nie będą stanowiły przedmiotu niniejszych rozważań, które – w celu wykazania prawdziwości tezy o nieprawidłowości ww. praktyki – skupią się na analizie obowiązujących przepisów prawa, przede wszystkim zaś ustawy Prawo o prokuraturze² oraz k.p.k., ze szczególnym uwzględnieniem przepisów odnoszących się do zakresu obowiązków asystentów oraz warunków dopuszczalności przeprowadzania przez nich czynności procesowych w postępowaniu karnym, w tym przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie *in specie*. W pracy wykorzystana zostanie zatem w głównej mierze metoda teoretyczno- i dogmatyczno-prawna, polegająca na analizie i krytyce (merytorycznej ocenie) obowiązujących przepisów prawa w ww. zakresie z uwzględnieniem poglądów doktryny. Chciałoby się również napisać: „oraz orzecznictwa”, tego jednak, jeśli chodzi o kwestie zakresu obowiązków asystentów, po prostu brakuje. W tym miejscu zaznaczyć należy, iż wszystkie zawarte w niniejszym tekście rozważania w równym stopniu dotyczą starszych asystentów prokuratora, do których ustawodawca – w art. 175 § 1 zd. 2 pr. prok. – nakazuje stosować, i to wprost, przepisy tej ustawy dotyczące asystentów.

¹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2025 r. poz. 46 ze zm.) – dalej k.p.k.

² Ustawa z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r. poz. 390 ze zm.) – dalej pr. prok.

2. Przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie jako samoistne czynności procesowe

Zarówno przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i przyjęcie ustnego wniosku o ściganie stanowią czynność procesową, tj. świadome i kierowane wolą zachowanie uczestnika postępowania, którego celem jest wywołanie określonych skutków w sferze prawa karnego procesowego i które to zachowanie wywiera skutki przewidziane przez to prawo³. Powyższe stwierdzenie nie budzi zastrzeżeń nie tylko w świetle postanowień art. 143 § 1 pkt 1 *in principio* k.p.k. (umieszczonego w dziale IV k.p.k., zatytułowanym właśnie: „Czynności procesowe”), wymienającego przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz przyjęcie ustnego wniosku o ściganie pośród czynności podlegających obligatoryjnemu udokumentowaniu w protokole, ale też poglądów doktryny, gdzie w tym względzie panuje, jak się zdaje, *communis opinio doctorum*⁴. W świetle brzmienia postanowień art. 143 § 1 pkt 1–3 i 5–6 k.p.k. nie może również budzić wątpliwości i to, że przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie stanowią czynności procesowe samoistne, a więc istniejące niezależnie i odrębnie od innych czynności przeprowadzanych w postępowaniu karnym (tj. czynności niewchodzące w skład innej czynności, której byłaby jedynie integralnym elementem)⁵, w szczególności od czynności procesowych: przesłuchania świadka (w tym występującej w tej roli procesowej osoby zawiadamiającej o przestępstwie⁶), dokonania oględzin, przeprowadzenia eksperymentu czy przeszukania osoby, miejsca, rzeczy i systemu informatycznego oraz zatrzymania rzeczy i danych informatycznych. Wskazuje na to *explicite* także treść art. 307 § 2 i 3 k.p.k., wyraźnie odróżniająca czynność przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i czynność przyjęcia ustnego wniosku o ściganie od czynności przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej o przestępstwie. Na wspomnianą samoistność (niezależność i odrębność) ww. czynności wskazuje ponadto w odniesieniu do przyjęcia ustnego:

1. zawiadomienia o przestępstwie – brzmienie art. 185c k.p.k., co najmniej *implicite* wyłączającego dopuszczalność sporządzenia wspólnego protokołu z przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchania w charakterze świadka

³ Zob. C. Kulesza, *Czynności procesowe*, [w:] C. Kulesza, P. Starzyński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2017, s. 141; S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2005, s. 44; L.K. Paprzycki, [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Plachta, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, Komentarz do art. 1–424 K.P.K., Kraków 2003, s. 294.

⁴ Zob. m.in.: P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, Komentarz do art. 297–467, Legalis/el. 2011, komentarz do art. 304a, nb 4; M. Kurowski, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Art. 1–424, red. D. Świecki, Warszawa 2020, s. 614; L.K. Paprzycki, [w:] *Kodeks...*, t. 1, Komentarz..., s. 372–373; Z. Gostyński, J. Bartoszewski, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, red. Z. Gostyński, Warszawa 2003, s. 701; S. Steinborn, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, red. S. Steinborn, LEX/el. 2016; S. Waltoś, *Proces...*, s. 67; Z. Banasiak, *Przyjęcie zawiadomienia o przestępstwie publicznoskargowym w praktyce policyjnej*, „Prokuratura i Prawo” 2008/2, *passim*.

⁵ Por. E. Sobol [red.], *Nowy słownik języka polskiego*, Warszawa 2003, s. 897.

⁶ Por. K. Burdziak, *Przepis art. 240 § 1 Kodeksu karnego a tajemnica obrończa, adwokacka, radcowska i tajemnica spowiedzi*, „Prawo w Działaniu” 2022/51, s. 72, <https://doi.org/10.32041/pwd.5105> (dostęp: 18.09.2025 r.); P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, t. 2, Komentarz..., komentarz do art. 304a, nb 4.

osoby zawiadamiającej będącej pokrzywdzoną choćby jednym z przestępstw określonych w art. 197–199 Kodeksu karnego⁷;

2. wniosku o ściganie – brzmienie art. 12 § 3 k.p.k., który cofnięcia takiego wniosku przez osobę uprawnioną (zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i sądowego) nie utożsamia ze skorzystaniem przez tę osobę z prawa do odmowy złożenia zeznań skutkującym tym, iż poprzednio złożone zeznanie tej osoby nie może wówczas służyć za dowód ani być odtworzone⁸.

Jak wskazał Sąd Apelacyjny (dalej SA) w Krakowie⁹, skorzystanie przez pokrzywdzonego z prawa do odmowy składania zeznań przeciwko oskarżonemu nie oznacza, że doszło do cofnięcia wniosku o ściganie przestępstwa popełnionego na jego szkodę. *A contrario* cofnięcie wniosku o ściganie nie pociąga za sobą nieistnienia dla procesu zeznań złożonych uprzednio przez składającego ów wniosek (nie oznacza skorzystania przez tę osobę z prawa do odmowy złożenia zeznań), a jedynie wiąże się z brakiem w procesie wymaganego wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej. Tym samym nie może ulegać wątpliwości, iż złożenie wniosku o ściganie jest odrębną (samoistną) czynnością procesową od przesłuchania świadka, której nie unicestwia skorzystanie z prawa odmowy złożenia zeznań przez świadka ów wniosek składającego. Skoro bowiem cofnięcie wniosku o ściganie nie jest równoznaczne z odmową złożenia zeznań i, odwrotnie, skorzystanie z prawa odmowy złożenia zeznań nie skutkuje cofnięciem wniosku o ściganie, to nie sposób przyjmować, że obie te czynności stanowią jedną i tę samą czynność procesową, czy choćby twierdzić, że którakolwiek z nich mieści się w drugiej. Powyższe swoje potwierdzenie znajduje również w orzecznictwie Sądu Najwyższego (dalej SN)¹⁰, który stanął na stanowisku, że samo złożenie zawiadomienia o przestępstwie nie stanowi złożenia wniosku o jego ściganie, podobnie jak przesłuchanie w charakterze świadka, mimo nawet tego, że w trakcie składania takich zeznań świadek może wyrazić wolę ścigania¹¹.

Mając na względzie postanowienia art. 143 § 1 oraz art. 307 § 2–3 k.p.k., należy stwierdzić, iż o braku samoistności czynności procesowych, jakimi są przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz przyjęcie ustnego wniosku o ściganie, w szczególności ich odrębności od czynności procesowej przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej o tym przestępstwie (ewentualnie składającej ustnie wniosek o jego ściganie), nie może przesądzać także fakt, iż ustawodawca przewiduje w art. 304a k.p.k. sporządzenie z tych wszystkich czynności

⁷ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2025 r. poz. 383) – dalej k.k. Zob. M. Kurowski, [w:] *Kodeks...*, t. 1, Art. 1–424..., s. 615; Z. Banasiak, *Przyjęcie...*, s. 99–100.

⁸ Zob. art. 186 § 1 *in fine* k.p.k.

⁹ Zob. wyrok SA w Krakowie z 23.02.2019 r., II AKa 230/18, LEX nr 2738041.

¹⁰ Zob. wyrok SN z 24.01.2019 r., II KK 6/19, LEX nr 2610302. Por. też wyrok SN z 12.12.1985 r., II KR 372/85, OSNKW 1986/9–10, poz. 80; wyrok SN z 4.01.2006 r., V KK 263/05, LEX nr 172196.

¹¹ Podobnie w postanowieniu SN z 30.06.2020 r., V KK 497/19, LEX nr 3154795: „wniosek o ściganie musi zostać złożony przez pokrzywdzonego bezpośrednio, a nie przez jego pełnomocnika, i nie można go domniemywać na podstawie innych czynności (np. zeznań), czy też przyjmować jego złożenia za pomocą czynności konkludentnych”.

wspólnego protokołu¹². Wszakże wspólne udokumentowanie kilku czynności procesowych nie przesądza o ich jedności czy tożsamości. Wspólne udokumentowanie w jednym protokole kilku czynności procesowych nie jest też sytuacją dotyczącą jedynie przypadku wskazanego w art. 304a k.p.k. Przecież protokół przebiegu rozprawy, o jakim mowa w art. 143 § 1 pkt 11 k.p.k., również może obejmować spisanie szeregu czynności procesowych przeprowadzonych na tej rozprawie, takich jak przesłuchanie (w tym oskarżonego, świadka, biegłego, kuratora), dokonanie oględzin, przeprowadzenie eksperymentu czy cofnięcie wniosku o ściganie (a nawet jego przyjęcie w sytuacji określonej w art. 12 § 1a zd. 2 k.p.k.), a więc udokumentowanie ich w jednym wspólnym protokole. Nie oznacza to jednak, że wszystkie te czynności staną się wówczas jedną i tą samą czynnością procesową. Co więcej, zgodnie z art. 325e § 1 zd. 2 k.p.k., wspólny protokół sporządzany z przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie (ewentualnie również ustnego wniosku o ściganie) oraz przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej może dokumentować również przeprowadzenie takich czynności procesowych, jak wydanie postanowienia o: wszczęciu dochodzenia, odmowie wszczęcia dochodzenia, umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw, umorzeniu dochodzenia, a także zawieszeniu dochodzenia. Wywodzenie stąd wniosku, iż w takiej sytuacji czynności polegające na przyjęciu ustnego zawiadomienia o przestępstwie, przyjęciu ustnego wniosku o ściganie, przesłuchaniu w charakterze świadka osoby zawiadamiającej oraz wydaniu postanowienia o odmowie wszczęcia dochodzenia albo o wszczęciu dochodzenia (i ewentualnie jeszcze jego zawieszeniu lub umorzeniu) stanowią jedną i tę samą czynność procesową, trudno uznać za znajdujące jakiegokolwiek oparcie w obowiązujących przepisach, jak i w doktrynie i judykaturze.

3. Zakres obowiązków asystenta prokuratora

Zakres obowiązków (kompetencji) asystenta prokuratora został określony przez ustawodawcę w art. 175 § 2–4 pr. prok. oraz doprecyzowany w wydanych na podstawie art. 178 § 1 tej ustawy przepisach wykonawczych, tj. w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowego zakresu i sposobu wykonywania czynności przez asystentów i starszych asystentów prokuratorów¹³. Na podstawie lektury przepisów art. 175 § 2–4 pr. prok. oraz § 2–4 rozporządzenia z 5.08.2016 r. można wyróżnić cztery rodzaje czynności, do jakich wykonywania jest uprawniony asystent prokuratora. Mianowicie są to:

1. wymienione w art. 175 § 2 pkt 1 pr. prok. bieżące czynności nadzoru nad dochodzeniem, wykonywane przez asystenta w zastępstwie i na podstawie pisemnego upoważnienia prokuratora, do których – zgodnie z § 2 rozporządzenia z 5.08.2016 r. – należą:

¹² Podobnie K. Burdziak, *Przepis...*, s. 72.

¹³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 5.08.2016 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobu wykonywania czynności przez asystentów i starszych asystentów prokuratorów (Dz.U. z 2016 r. poz. 1260) – dalej rozporządzenie z 5.08.2016 r.

- a) systematyczne zapoznawanie się z aktami sprawy i zwracanie szczególnej uwagi na:
 - zakres przedmiotowy i podmiotowy postępowania;
 - sposób realizacji celów postępowania przygotowawczego;
 - szybkość i trafność podejmowania pierwszych czynności po otrzymaniu zawiadomienia o przestępstwie;
 - sposób dokumentowania ustnych zawiadomień o przestępstwie oraz zasadność wszczęcia dochodzeń;
 - prawidłowość przyjętych w dochodzeniu kierunków postępowania;
 - prawidłowość przeprowadzenia i utrwalania dowodów;
 - szybkość postępowania, a zwłaszcza koncentrację czynności;
 - prawidłowość postępowania z dowodami rzeczowymi;
 - prawidłowość przeprowadzenia czynności związanych z wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów;
 - realizację uprawnień procesowych uczestników postępowania;
 - sposób weryfikacji zeznań świadków i wyjaśnień podejrzanych;
 - przestrzeganie zasad biurowości, w szczególności poprawności ułożenia materiałów sprawy, numeracji akt, szaty graficznej oraz wykonania obowiązku anonimizacji danych adresowych;
 - b) badanie terminowości nadsyłania przez Policję lub inne uprawnione organy akt dochodzenia z wnioskiem o przedłużenie czasu jego trwania;
 - c) badanie poziomu czynności procesowych oraz wydanych w toku dochodzenia zarządzeń i postanowień;
2. wymienione w art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok., przeprowadzane przez asystenta w toku postępowania przygotowawczego w zastępstwie i na podstawie pisemnego upoważnienia prokuratora, czynności procesowe w postaci:
 - a) przesłuchania świadka;
 - b) zatrzymania rzeczy i przeszukania;
 - c) oględzin;
 - d) eksperymentu;
 3. wymienione w art. 175 § 3 pr. prok. czynności administracyjne, wykonywane samodzielnie przez asystenta i związane z prowadzeniem i nadzorowaniem postępowań przygotowawczych oraz przygotowaniem decyzji kończących te postępowania, do których – zgodnie z § 3 rozporządzenia z 5.08.2016 r. – należą¹⁴:

¹⁴ Zauważyć wypada, że prawodawca w § 3 rozporządzenia z 5.08.2016 r. stanowi o „samodzielnych czynnościach administracyjnych” asystenta prokuratora (odnosząc tym samym ową samodzielność do tych czynności), podczas gdy w art. 175 § 3 pr. prok. jest mowa o czynnościach administracyjnych „wykonywanych samodzielnie” przez asystenta (przez co samodzielność odniesiona została w tej ustawie nie do samych czynności, lecz podmiotu je wykonującego). Odmienne uregulowanie, w ww. aktach normatywnych, kwestii wykonywania czynności administracyjnych przez asystenta może rodzić wątpliwości interpretacyjne. Samodzielność czynności oznacza bowiem odrębność poszczególnych czynności, ich samoistość czy wzajemną niezależność od siebie, zaś samodzielność w wykonywaniu czynności łączy się z niezależnością przy ich realizacji (G. Kowalski, [w:] *Prawo o prokuraturze. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury. Komentarz*, red. P. Drembkowski, Warszawa 2021, s. 405–406).

- a) kontrola terminowości sporządzania opinii przez biegłych;
 - b) wstępna kontrola pod względem formalnym i merytorycznym dokumentów dotyczących wypłat wynagrodzeń biegłych i innych kosztów postępowania;
 - c) sprawdzanie terminowości i prawidłowości wykonywania zarządzeń prokuratora przez sekretariat;
 - d) sprawdzanie terminowości i prawidłowości czynności sekretariatu w postępowaniach zawieszonych oraz sprawdzanie, czy przyczyny zawieszenia trwają nadal;
 - e) cenzura korespondencji podejrzanych, wobec których zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, sporządzanie projektów odpowiedzi na wpływające do danej sprawy pisma niestanowiące wniosków procesowych;
 - f) gromadzenie orzecznictwa i literatury, przydatnych do prowadzenia postępowania karnego;
 - g) wypełnianie kart statystycznych;
 - h) sporządzanie projektów decyzji kończących postępowania przygotowawcze;
 - i) sporządzanie projektów innych decyzji procesowych, związanych z prowadzeniem i nadzorowaniem postępowań przygotowawczych;
4. wymienione w art. 175 § 4 pr. prok. inne czynności zlecone przez przełożonego, wykonywane przez asystenta w Prokuraturze Krajowej, do których – zgodnie z § 4 rozporządzenia z 5.08.2016 r. – należą:
- a) sporządzanie projektów decyzji administracyjnych i innych rozstrzygnięć;
 - b) przygotowywanie projektów zarządzeń i wystąpień Prokuratora Generalnego lub Prokuratora Krajowego;
 - c) wykonywanie innych czynności wskazanych przez przełożonego.

Żaden z przytoczonych powyżej przepisów wyznaczających zakres kompetencji asystentów, zarówno pr. prok., jak też rozporządzenia z 5.08.2016 r., nie upoważnia ich *expressis verbis* do przeprowadzania czynności procesowych polegających na przyjęciu czy to ustnego zawiadomienia o przestępstwie, czy to ustnego wniosku o ściganie, choćby nawet w zastępstwie i na podstawie pisemnego upoważnienia prokuratora.

Wskazano już wyżej, iż czynności procesowe przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i ustnego wniosku o ściganie stanowią odrębne rodzajowo (samostatne) czynności procesowe (zarówno względem siebie, jak i innych czynności procesowych), a także to, że ustawodawca, określając zakres obowiązków asystentów, przypisał im jedynie cztery rodzaje wykonywanych przez nich czynności, tj.: bieżące czynności nadzoru nad dochodzeniem; czynności procesowe; czynności administracyjne związane z prowadzeniem i nadzorowaniem postępowań przygotowawczych i z przygotowaniem decyzji kończących te postępowania oraz czynności inne zlecone przez przełożonego. Jeżeli zatem asystent miałby przyjmować ustne zawiadomienie o przestępstwie oraz ustny wniosek o ściganie, to dokonywałby tego w ramach tych ustawowych obowiązków zawodowych, które polegają na przeprowadzaniu przez niego czynności procesowych. Przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie, z uwagi na merytoryczny

charakter tych czynności, nie stanowi bowiem czynności administracyjnej związanej z prowadzeniem bądź nadzorowaniem postępowań przygotowawczych ani również czynności związanych z przygotowaniem decyzji kończących takie postępowania (tym bardziej że przynajmniej w przypadku przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie jest to czynność *par excellence* inicjująca, a nie kończąca).

Nie można zapominać też, że zgodnie z art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok. asystent, w zastępstwie i na podstawie pisemnego upoważnienia prokuratora, jest uprawniony do dokonywania czynności procesowych jedynie w toku (*sic!*) postępowania przygotowawczego. *A contrario* przywołane przepisy wykluczają dokonywanie przez asystenta jakichkolwiek czynności procesowych poza toczącym się postępowaniem przygotowawczym (w niepozostającym na biegu śledztwie albo dochodzeniu), a więc nie tylko w czasie jego zawieszenia czy po jego zakończeniu, ale też, może nawet przede wszystkim, przed wszczęciem postępowania przygotowawczego czy to formalnym (następującym w związku z wydaniem postanowienia o wszczęciu dochodzenia albo śledztwa), czy choćby tylko faktycznym – nieformalnym (następującym w związku z podjęciem czynności w trybie art. 308 k.p.k.¹⁵)¹⁶. Co za tym idzie – art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok. wyklucza również wydanie przez prokuratora pisemnego upoważnienia zleającego asystentowi dokonanie, w zastępstwie upoważniającego prokuratora, czynności procesowej, zarówno zanim jeszcze postępowanie przygotowawcze zostanie wszczęte (formalnie bądź faktycznie), jak i po jego zakończeniu. Przyjęcie zaś ustnego zawiadomienia o przestępstwie (także ustnego wniosku o ściganie, jeżeli jego złożenie miałoby towarzyszyć temu zawiadomieniu) następuje jeszcze przed wszczęciem postępowania przygotowawczego, a więc zanim zacznie się ono toczyć. Asystent nie jest zaś uprawniony (wobec czego nie może zostać również upoważniony do tego przez prokuratora) do dokonywania jakichkolwiek czynności procesowych przed wszczęciem postępowania przygotowawczego, wliczając w to postępowanie sprawdzające, które – stosownie do art. 307 § 2 k.p.k. – może obejmować

¹⁵ Podjęcie w niezbędnym zakresie czynności procesowych na podstawie art. 308 § 1 i 2 k.p.k. oznacza bowiem faktyczne czy też nieformalne (bo następujące wskutek czynności faktycznych polegających na podjęciu dowodowych procesowych czynności zabezpieczających, a nie czynności decyzyjnych) wszczęcie postępowania przygotowawczego w postaci dochodzenia albo śledztwa w fazie *in rem*, zanim jeszcze zostanie wydane postanowienie o ich wszczęciu (zob. M. Kurowski, [w:] *Kodeks...*, t. 1, Art. 1–424..., s. 1228; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Artykuły 1–467. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 1038, 1055; R. Kmiecik, A. Staszak, *Czynności niecierpiące zwłoki w toku śledztwa*, „Prokuratura i Prawo” 2019/1, s. 160). Zdaje się to wprost potwierdzać brzmienie § 236 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 7.04.2016 r. – Regulamin wewnętrzznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (tekst jedn.: Dz.U. z 2025 r. poz. 735), zgodnie z którym „Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym dotyczy również czynności procesowych dokonywanych na podstawie art. 308 § 1 k.p.k.”.

¹⁶ Zob. G. Kowalski, [w:] *Prawo...*, s. 396. Zob. też postanowienie SN z 10.11.2020 r., I NSP 152/20, LEX nr 3080095, w którym sąd ten wskazał na taki właśnie kierunek wykładni – choć na gruncie innej ustawy – ustawowego zwrotu „w toku postępowania”, stwierdzając, iż: „Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy z 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiła przewlekłość postępowania, wnosi się w toku postępowania w sprawie. Z przepisu tego *a contrario* wynika, że niedopuszczalne jest wniesienie skargi zarówno na przewlekłość postępowania, które się zakończyło przed wniesieniem skargi podobnie, jak i postępowania, które w ogóle nie zostało wszczęte”.

przeprowadzenie czynności procesowych przyjęcia zarówno ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie. Postępowanie sprawdzające nie jest bowiem postępowaniem przygotowawczym (czy choćby tylko jego częścią), w którego toku tylko asystent może przeprowadzać czynności procesowe. Pogląd, jakoby postępowanie sprawdzające, o którym mowa w art. 307 k.p.k., miało stanowić „etap postępowania przygotowawczego, które formalnie jeszcze nie zostało wszczęte”¹⁷, jest odosobniony i nietrafny. W art. 326 § 1 k.p.k. ustawodawca bowiem wyraźnie odróżnia postępowanie przygotowawcze od postępowania, o którym mowa w art. 307 k.p.k., czyli właśnie od postępowania sprawdzającego. Wobec tego postępowania, o którym mowa w art. 307 k.p.k., nie można uznać za część dochodzenia czy śledztwa (obecnie jedynych form postępowania przygotowawczego), a co najwyżej – za czynności poprzedzające postępowanie przygotowawcze¹⁸. Nie można bowiem nie zauważać, że postępowanie sprawdzające może przecież zakończyć się odmową wszczęcia postępowania przygotowawczego¹⁹. Gdyby zatem postępowanie sprawdzające miało być częścią postępowania przygotowawczego, oznaczałoby to, że z chwilą zainicjowania postępowania sprawdzającego dochodzi do zaistnienia w sferze prawa postępowania przygotowawczego – jego przynajmniej nieformalnego wszczęcia. To wykluczałoby możliwość odmówienia jego wszczęcia (nie można bowiem odmówić wszczęcia czegoś, co już wszczęte zostało), którą to możliwość jednak ustawodawca *expressis verbis* dopuścił w art. 307 § 1 zd. 2 k.p.k. oraz na mocy stosownego odesłania w art. 325a § 2 k.p.k. Dlatego właśnie zakończenie już wszczętego postępowania przygotowawczego (śledztwa bądź dochodzenia) następuje poprzez jego umorzenie (w tym warunkowe, absorpcyjne, z orzeczeniem środka zabezpieczającego)²⁰ lub skierowanie do sądu stosownej skargi przez oskarżyciela (aktu oskarżenia, wniosku o skazanie bez rozprawy, wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności)²¹, nigdy zaś poprzez odmowę jego wszczęcia. Dotyczy to również postępowania przygotowawczego wszczętego faktycznie (tj. zanim jeszcze zostanie wydane formalnie postanowienie o wszczęciu dochodzenia albo śledztwa), o czym świadczy treść art. 308 § 3 *in fine* k.p.k., jednoznacznie wskazującego, iż w przypadku w ten sposób wszczętego postępowania przygotowawczego (tj. faktycznie, nieformalnie), ale braku podstaw do jego kontynuowania, postępowanie to się umarza, a nie odmawia jego wszczęcia.

Z podobnych m.in. względów (tj. ograniczenia możliwości wykonywania przez asystenta czynności procesowych jedynie w toku postępowania przygotowawczego) należy wykluczyć możliwość przyjmowania przez asystenta ustnego zawiadomienia

¹⁷ S. Waltoś, *Proces...*, s. 477.

¹⁸ Por. M. Kurowski, [w:] *Kodeks...*, t. 1, Art. 1–424..., s. 1225; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, t. 2, *Komentarz...*, komentarz do art. 304a, nb 4, oraz do art. 307, nb 3; H. Skwarczyński, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz. Art. 1–424*, red. D. Drajewicz, Legalis/el. 2020, komentarz do art. 307, nb 1.

¹⁹ Zob. m.in.: art. 305 § 1, art. 306 § 1, art. 307 § 1 zd. 2, art. 325a § 1, art. 325e § 1 zd. 1 i § 1a k.p.k.

²⁰ Zob. m.in.: art. 11 § 1, art. 17 § 1, art. 306 § 1, art. 308 § 3, art. 322 § 1, art. 324 § 1 zd. 1, art. 325a § 2, art. 336 § 1 k.p.k.

²¹ Zob. art. 331 § 1 i art. 335 § 1 zd. 2 k.p.k. oraz art. 145 § 1 ustawy z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz.U. z 2025 r. poz. 633).

o przestępstwie, jak i towarzyszącego temu ustnego wniosku o ściganie, w ramach wykonywania przez niego bieżących czynności nadzoru nad dochodzeniem, skoro przyjęcie tego zawiadomienia następuje jeszcze przed wszczęciem (formalnym bądź faktycznym) dochodzenia, którego istnienie (determinowane jego wszczęciem) w ogóle czyni możliwe zlecenie asystentowi wykonywania nadzoru nad tym dochodzeniem. Podobnie bowiem nie jest możliwe wykonywanie nadzoru nad nieistniejącym (niewszczętym) dochodzeniem, choćby nawet potencjalnym, tj. takim, które jedynie może zostać wszczęte na skutek przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie (i ewentualnie ustnego wniosku o ściganie), ale przecież nie musi, skoro zainicjowana tym zawiadomieniem sprawa może zakończyć się odmową wszczęcia postępowania przygotowawczego²². Ponadto, jak już wskazano, bieżące czynności nadzoru nad dochodzeniem, w świetle art. 175 § 2 pr. prok. (wyraźnie odróżniającego je od czynności procesowych) oraz § 2 rozporządzenia z 5.08.2016 r. (zaliczającego w ich poczet systematyczne zapoznawanie się z aktami sprawy, badanie terminowości nadsyłania przez Policję lub inne uprawnione organy akt dochodzenia z wnioskiem o przedłużenie czasu jego trwania, badanie poziomu czynności procesowych oraz wydanych w toku dochodzenia zarządzeń i postanowień), są innego rodzaju czynnościami niż czynności procesowe, do których należy zarówno przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie.

W końcu przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie nie można zaliczyć do innych czynności zleconych przez przełożonego wykonywanych przez asystenta w Prokuraturze Krajowej, o których mowa w art. 175 § 4 pr. prok. Należy bowiem zauważyć, iż wewnętrzna systematyka art. 175 pr. prok. i umiejscowienia jego § 4 na końcu przepisów wyznaczających zakres obowiązków asystenta (wykonywanych przez niego czynności) wskazuje, że ww. inne czynności, jakie mogą zostać zlecone przez przełożonego asystentowi w Prokuraturze Krajowej, są czynnościami rodzajowo odmiennymi (innymi) od tych wymienionych przez ustawodawcę wyżej, a więc w art. 175 § 2 i 3 pr. prok., tj. są czynnościami innego rodzaju niż bieżące czynności nadzoru nad dochodzeniem, czynności procesowe czy też czynności administracyjne związane z prowadzeniem i nadzorowaniem postępowań przygotowawczych oraz z przygotowaniem decyzji kończących te postępowania²³. Skoro zaś przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie stanowi czynność procesową, to czynności te nie mieszczą się w pojęciu owych innych czynności, których dokonanie może zostać zlecone asystentowi przez przełożonego w Prokuraturze Krajowej²⁴.

²² Zob. art. 17 § 1 i art. 305 § 1 *in fine* w zw. z art. 325a § 2 k.p.k.

²³ G. Kowalski, [w:] *Prawo...*, s. 407; podobnie R. Kmiecik, A. Staszak, *Prawo o prokuraturze. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2020, s. 410.

²⁴ Przemawia też za tym treść § 4 rozporządzenia z 5.08.2016 r. Należy ponadto zauważyć, iż owe „inne czynności” mogą być zlecane na podstawie art. 175 § 4 pr. prok. asystentom jedynie w Prokuraturze Krajowej (ale już nie regionalnej, okręgowej czy rejonowej), w której teoretycznie może oczywiście dojść do przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i ustnego wniosku o ściganie. Jednak praktycznie, jeśli już to nastąpi, to zupełnie wyjątkowo. Gros tego rodzaju czynności procesowych jest bowiem przeprowadzana w prokuraturach rejonowych.

Przeciw uznaniu dopuszczalności przyjmowania przez asystenta ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie przemawia również szczególny charakter przepisów art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok., określających zakres czynności procesowych, do jakich przeprowadzenia może zostać upoważniony asystent. Przepis ten przewiduje bowiem wyjątek od zasady, zgodnie z którą przeprowadzanie czynności procesowych należy do organów prowadzących lub nadzorujących postępowanie przygotowawcze. Asystent takim organem zaś nie jest²⁵. Wyjątkowy charakter przywołanych przepisów przesądza z kolei o sposobie ich interpretacji, nakazując ścisłą ich wykładnię w myśl zasady *exceptiones non sunt extendendae*. Skoro zatem przepis art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok. *expressis verbis* przewiduje możliwość upoważnienia asystenta do przeprowadzenia jedynie takich czynności procesowych, jak: przesłuchanie świadka, zatrzymanie rzeczy i przeszukanie, oględziny oraz eksperyment, to nie można z tych przepisów wnioskować o możliwości upoważnienia go do dokonania jeszcze innych – wyraźnie niewymienionych w tym przepisie – czynności procesowych, tym bardziej że w zawartym, w powyższym przepisie, wprowadzeniu do wyliczenia czynności procesowych, do jakich przeprowadzenia można upoważnić asystenta, ustawodawca nie zawarł jakichkolwiek zwrotów (typu: „w szczególności”, „przede wszystkim”, „m.in.”), które mogłyby wskazywać na to, że wymienienie tych czynności procesowych w art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok. jest tylko przykładowe, ani też nie zakończył tego wyliczenia żadnym zwrotem (typu: „i innych”) mogącym na to wskazywać²⁶. Stąd też określony w art. 175 § 2 pkt 2 lit. a–d pr. prok. katalog czynności procesowych, do których przeprowadzenia może zostać upoważniony asystent, należy uznać za zamknięty, a wskazane w nim czynności procesowe za wymienione w sposób taksatywny²⁷; *ergo* asystent nie może zostać upoważniony do przeprowadzania innych czynności procesowych niż wyraźnie tam wskazane. Z tego samego powodu (tj. wymogu ścisłej wykładni art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok., a co za tym idzie – enumeratywnego wyliczenia przez ustawodawcę czynności procesowych, do których przeprowadzenia można upoważnić asystenta, który nie jest organem procesowym) i z uwagi na samoistny charakter czynności procesowych przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie należy wykluczyć możliwość wywiedzenia kompetencji asystenta do przyjęcia ustnego

²⁵ Zob. A. Herzog, *Asystent prokuratora – pomocnik czy zastępca?*, „Prokuratura i Prawo” 2008/9, s. 14.

²⁶ G. Kowalski, [w:] *Prawo...*, s. 385, 387–388, 393–394. Zob. też § 153 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 283).

²⁷ Por. A. Herzog, *Zmiany w Prawie o ustroju sądów powszechnych i w ustawie o prokuraturze wprowadzone ustawą z dnia 29 czerwca 2007 r.*, „Diariusz Prawniczy” 2008/1(6), s. 75; A. Herzog, *Nowelizacja ustawy o prokuraturze. Komentarz*, LEX/el. 2010; M. Tabernacka, M. Wolny, *Stanowisko asystenta w prokuraturze – uwarunkowania prawne i praktyka*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 2013/315(1), s. 278; a także uzasadnienie do projektu ustawy wprowadzającej instytucję asystenta prokuratora, druk sejmowy nr 1057, Sejm V kadencji, s. 20, [https://orka.sejm.gov.pl/Druki5ka.nsf/0/0E0902D1464659ADC1257211003D18B0/\\$file/1057.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki5ka.nsf/0/0E0902D1464659ADC1257211003D18B0/$file/1057.pdf) (dostęp: 13.07.2024 r.), gdzie wprost stwierdzono, iż: „Potrzeba racjonalnego wykorzystania instytucji asystenta przemawia za przyjęciem uregulowania, zgodnie z którym asystent prokuratora, w zastępstwie i z upoważnienia prokuratora, mógłby przeprowadzać **ściśle określone** (wyróżnienie – G.K.) czynności procesowe oraz wykonywać bieżące czynności nadzoru nad dochodzeniem, co, jak już podnoszono, wiąże się ze specyfiką funkcji prokuratora”.

zawiadomienia o przestępstwie i ustnego wniosku o ściganie, w drodze rozumowania *argumentum a maiori ad minus* z art. 175 § 2 pr. prok., w tym w szczególności z pkt 1 lit. a tego przepisu, stanowiącego o przesłuchaniu świadka. Oczywiście następuje to przy założeniu (z którym autor się nie zgadza ze względu na rodzajową odmienność wszystkich niżej wymienionych czynności procesowych), że czynność procesowa przesłuchania świadka jest czynnością dalej idącą, tj. „czymś większym / czymś więcej” niż tylko przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie lub ustnego wniosku o ściganie mające być „czymś mniejszym / czymś mniej”²⁸. Idąc bowiem tym tropem argumentacji można byłoby wnioskować z przysługującego sądowi karnemu prawa do wydawania wyroków skazujących o jego prawie do wnoszenia przed swoje oblicze oskarżenia (np. aktu oskarżenia czy wniosku, o którym mowa w art. 335 § 1 k.p.k.), a więc kompetencji do pełnienia jednocześnie funkcji oskarżyciela. Nie ulega bowiem wątpliwości, iż możliwość skazania jest dalej idącym prawem (czymś więcej) niż prawo oskarżania przed sądem, skoro oskarżenie takie nie musi skutkować skazaniem (nadto oskarżenie jest tylko jednym z elementów na drodze prowadzącej do skazania, co więcej – koniecznym), tym bardziej że art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. pośród negatywnych przesłanek procesowych wymienia brak skargi uprawnionego oskarżyciela, a nie brak skargi prokuratora czy innego „imiennie” wskazanego organu. Niedopuszczalności wywodzenia w powyższy sposób uprawnienia sądu do wnoszenia skargi inicjującej postępowanie rozpoznawcze w procesie karnym (a co za tym idzie uznanie sądu za „uprawnionego oskarżyciela” w rozumieniu przywołanego przepisu) nie trzeba chyba szerzej uzasadniać. Ponadto wywodzenie z art. 175 § 2 pkt 2 lit. a pr. prok., oparte na wnioskowaniu *argumentum a maiori ad minus*, kompetencji asystenta do przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie wciąż koliduje z ustawowym wymogiem dopuszczalności przeprowadzania przez tegoż asystenta czynności procesowych jedynie w „toku” postępowania przygotowawczego, a więc dopiero po jego formalnym bądź faktycznym wszczęciu. Narusza również konstytucyjną zasadę legalizmu (działania na podstawie i w granicach prawa), z której wynika m.in. zakaz domniemywania kompetencji, stosowania wykładni rozszerzającej norm kompetencyjnych czy wywodzenia kompetencji w drodze analogii z innych norm kompetencyjnych danego podmiotu, o czym jeszcze niżej.

Upoważnienie asystenta do przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie stoi w sprzeczności również z § 119 ust. 1 wspomnianego już Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, zgodnie z którym prokurator – niezależnie od właściwości miejscowej i rzeczowej – przyjmuje ustne zawiadomienie o przestępstwie w sprawach, o których mowa w art. 309 pkt 2 i 3 k.p.k., w pozostałych zaś sprawach przyjmuje zawiadomienie o przestępstwie

²⁸ „Odmiana wnioskowania *a fortiori*, określana formułą *a maiori ad minus* (z większego na mniejsze), pozwala, w odniesieniu do norm zawierających uprawnienie do czynienia czegoś większego, wyinterpretować normę uprawniającą do czynienia czegoś mniejszego” – wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego (dalej NSA) z 24.02.2012 r., II OSK 2371/10, LEX nr 1138153. Na temat krytyki stosowania tego rodzaju argumentacji w ramach wykładni prawa zob.: M. Florczak-Wątor, A. Grabowski, O. Pogorzelski, *Argument a fortiori*, [w:] *Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa. Komentarz*, red. M. Florczak-Wątor, A. Grabowski, Kraków 2021, s. 1028–1036.

osobiście (a więc nie przez asystenta prokuratora), jeżeli osoba zgłaszająca wyrazi taką wolę, lub poucza tę osobę o możliwości:

1. złożenia ustnego zawiadomienia o przestępstwie do innego organu uprawnionego do prowadzenia postępowania przygotowawczego (asystent prokuratora – jak już wyżej wspomniano – nie jest zaś takim organem²⁹) lub
2. złożenia w prokuraturze zawiadomienia o przestępstwie w formie pisemnej (a więc w formie innej niż ustna, która wymaga przeprowadzenia czynności procesowej przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie – w formie niewymagającej spisania protokołu).

Konkludując, *de lege lata* kompetencji asystenta do przeprowadzenia czynności procesowych w postaci przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie nie sposób wydobyć z obowiązujących przepisów regulujących zakres kompetencji osób wykonujących ten zawód.

4. Dokonanie czynności karnoprosesowej przez podmiot do tego uprawniony jako *conditio sine qua non* jej zaistnienia

Czynności karnoprosesowe należą do tzw. czynności konwencjonalnych, tj. tej klasy świadomych i celowych zachowań człowieka, które (odmiennie od jego innych zachowań – czynności psychofizycznych) nastawione są na interpretację, posiadając swój sens kulturowy³⁰, i które, obok substratu materialnego³¹, obejmują również odpowiednie reguły umożliwiające jego interpretację (określane też mianem reguł znaczeniowych, reguł sensu czy reguł konstrukcji czynności konwencjonalnej danego typu)³². Nie ulega bowiem wątpliwości, iż pewne zachowania (jak np. wysłuchanie i spisanie relacji drugiej osoby) są uważane za czynności karnoprosesowe właśnie dlatego, że zostały dokonane w pewnym kontekście kulturowym (a ściślej rzecz ujmując – tym jego fragmencie, który można byłoby określić mianem kontekstu normatywnego wyznaczanego przez ten rodzaj norm społecznych, jakimi są normy prawne), którego brak nie pozwala na traktowanie tego zachowania jako ww. czynności. Jak wskazuje Stanisław Czepita,

²⁹ Zob. też art. 311 § 1–2 i art. 312 k.p.k.

³⁰ A. Kowalczyk, *Pojęcie i systematyka czynności dowodowych*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 8, cz. 3, *Dowody*, red. J. Skorupka, Warszawa 2019, s. 3709; O. Bogucki, *O konstytucyjnej współzależności wyjaśniania i identyfikowania czynności konwencjonalnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2019/2, s. 52. Chodzi o znaczenie, którego nie da się odczytać jedynie poprzez opis fizycznych i psychicznych parametrów zachowania (S. Czepita, *O pojęciu czynności konwencjonalnej i jej odmianach*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2017/1, s. 86).

³¹ Substratem materialnym czynności konwencjonalnej (bądź po prostu – jej substratem) jest przybierająca postać zachowania człowieka czynność, poprzez której wykonanie dokonuje się określonej czynności konwencjonalnej. S. Czepita, *O pojęciu...*, s. 86–87; B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji niedopuszczalności czynności karnoprosesowej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014/4, s. 162, <https://doi.org/10.14746/rpeis.2014.76.4.11> (dostęp: 18.09.2025 r.).

³² B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji...*, s. 161–162; B. Janusz-Pohl, *Przyczynek do rozważań o formalnym i konwencjonalnym charakterze procesu karnego*, „Ius Novum” 2014/4, s. 99–100; K. Gmerek, *Z problematyki formy czynności konwencjonalnych w prawie*, „Krytyka Prawa” 2022/14(2), s. 32, <https://doi.org/10.7206/kp.2080-1084.521> (dostęp: 18.09.2025 r.).

„(...) z czynnością konwencjonalną Ck mamy do czynienia wówczas, gdy na gruncie określonych reguł – zwanych regułami sensu czynności konwencjonalnej – wykonanie przez odpowiednią osobę lub osoby w odpowiedniej sytuacji czynności naturalnej C (lub czynności naturalnych C1...Cn) określonego typu rozpoznawane jest jako dokonanie czynności konwencjonalnej Ck, która co prawda dokonana jest przez wykonanie czynności naturalnej C (czynności naturalnych C1...Cn), ale nie jest do niej (do nich) sprowadzalna. (...) Odmienność czynności konwencjonalnej Ck w porównaniu z czynnością C stanowiącą jej substrat przejawia się zatem w: odmienności nazwy danego typu czynności konwencjonalnej Ck w porównaniu z nazwą czynności C stanowiącej jej substrat; w odmienności, co najmniej potencjalnej, podmiotu, któremu przypisana jest czynność konwencjonalna Ck, w porównaniu z podmiotem, który wykonuje czynność C; oraz w odmienności (swoistości) okoliczności oraz sposobu wykonania czynności C, aby była ona rozpoznana jako czynność konwencjonalna Ck. Wymóg pierwszy oddaje intuicję, że czynność konwencjonalna musi mieć swoją nazwę, swoistą w tym sensie, że nieidentyczną z nazwą czynności C, będącej substratem czynności konwencjonalnej Ck. Wymóg drugi ma oddać intuicję, że czynność konwencjonalna może być przypisana człowiekowi, zespołowi ludzi lub innemu podmiotowi, lecz w każdym przypadku substratem materialnym czynności konwencjonalnej musi być, na najniższym niejako poziomie, czynność naturalna człowieka lub zespół czynności naturalnych różnych ludzi. Wymóg trzeci dotyczy tego, że czynność naturalna C nie jest rozpoznawana jako czynność konwencjonalna Ck, gdy wykonana jest w jakiegokolwiek sytuacji i w jakikolwiek sposób, ale tylko wtedy, gdy dokonywana jest w takiej, a nie innej sytuacji, w taki, a nie inny sposób”³³. Jak wspomniano, w przypadku czynności karnoprosesowych chodzi o tzw. czynności konwencjonalne prawnie doniosłe (określane też mianem czynności konwencjonalnych w prawie), a więc takie, dla których regułami sensu³⁴ są normy prawne³⁵.

³³ S. Czepita, *O pojęciu...*, s. 86, 88–89. Podobnie Zygmunt Ziemiński, który pisze: „określoną czynność psychofizyczną (czy też prostszą czynność konwencjonalną) wykonaną w określonych okolicznościach przez określony podmiot należy uważać za określoną czynność konwencjonalną” (Z. Ziemiński, *W sprawie czynności konwencjonalnych*, „Państwo i Prawo” 1986/8, s. 105, za: S. Czepita, *O pojęciu...*, s. 88), oraz Wojciech Patryas: „definicja predykatu odnoszącego się do czynności konwencjonalnej zawiera w definiensie co najmniej trzy koniunkcyjnie połączone części, z których każda posiada jeden lub więcej predykatów. Pierwsza z nich wyznacza pozycję podmiotu. Druga charakteryzuje sytuację, w której się ten podmiot znajduje. Trzecia zaś wskazuje określoną czynność. Gdy więc czynność tę wykonuje podmiot o odpowiedniej pozycji, znajdujący się w stosownej sytuacji, to staje się ona czynnością denotowaną przez definiowany predykat. Tym samym nabiera cech czynności konwencjonalnej” (W. Patryas, *Performatywy w prawie*, Poznań 2005, s. 28–29, za: S. Czepita, *O pojęciu...*, s. 88). Warto podkreślić, iż wszystkie przytoczone charakterystyki czynności konwencjonalnej, jako jedną z jej immanentnych cech, akcentują właściwość (odpowiedniość) dokonującego jej podmiotu (por. B. Janusz-Pohl, *Przyczynek...*, s. 102).

³⁴ Tj. regułami wskazującymi, „że z czynnością konwencjonalną danego typu oznaczoną daną nazwą mamy do czynienia wtedy, gdy odpowiedni podmiot w odpowiedniej sytuacji wykona czynność naturalną (czynność konwencjonalną niższego stopnia) odpowiedniego rodzaju” (S. Czepita, *O pojęciu...*, s. 94). Reguła sensu czynności konwencjonalnej „(...) ustanawia, (1) czyjej czynności psychofizycznej (względnie czyjej prostej czynności konwencjonalnej), (2) w jaki sposób i w jakich okolicznościach, w szczególności, w jakim trybie dokonanej przypisuje się (3) charakter takiego, a nie innego rodzaju czynności konwencjonalnej” (Z. Ziemiński, M. Zieliński, *Dyrektywy i sposób ich wypowiedziania*, Warszawa 1992, s. 47, za: B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji...*, s. 162).

³⁵ S. Czepita, *O pojęciu...*, s. 87, 90–91; B. Janusz-Pohl, *Przyczynek...*, s. 98, 104.

W przypadku czynności konwencjonalnych doniosłych prawnie, a więc i karno-procesowych, wyróżnia się mechanizmy ich konwencjonalizacji i formalizacji, gdzie mechanizm³⁶:

1. konwencjonalizacji odpowiada za sam byt (zaistnienie) danej czynności konwencjonalnej w obliczu prawa, będąc wyznaczanym przez jej reguły konstytutywne (tzw. reguły konwencjonalizacji), których niedochowanie skutkuje tym, że zachowanie, które miałyby być substratem materialnym ww. czynności konwencjonalnej doniosłej prawnie, nie zostaje rozpoznane w ten sposób, tj. jako czynność konwencjonalna danego rodzaju, a co za tym idzie – taka czynność w obliczu prawa nie istnieje i jest bezwzględnie nieważna (dane zachowanie – czynność psychofizyczna nie jest bowiem identyfikowane jako zamierzona czynność konwencjonalna);
2. formalizacji jest wyznaczany przez inne niż konstytutywne reguły określone dla prawnie doniosłej czynności konwencjonalnej danego rodzaju, które wprowadzając decydują o jej konstrukcji, jednakże ich niedochowanie nie przekreśla ani bytu samej czynności (nie powoduje utraty przez nią „statusu” czynności konwencjonalnej), ani też jej ważności, choć może mieć znaczenie z punktu widzenia jej skuteczności (bowiem dane zachowanie jest wówczas rozpoznawane jako określona czynność konwencjonalna w prawie, aczkolwiek wadliwa, co może, ale nie w każdym przypadku musi, wiązać się z jej bezskutecznością)³⁷.

Stąd też w ramach każdej czynności konwencjonalnej doniosłej prawnie, w tym również karnoprocesowej, wyróżnia się, określone przez przepisy prawne, jej elementy³⁸:

1. konstytutywne (reguły konwencjonalizacji, elementy ontologiczne), a więc takie, które odnoszą się do jej istoty i których brak powoduje, że w ogóle nie dochodzi do dokonania zamierzonej czynności konwencjonalnej określonego rodzaju (z uwagi na będące następstwem tego braku nierozpoznanie danego zachowania jako tej czynności), co skutkuje jej nieważnością (a zatem i bezskutecznością); oraz
2. formalne (reguły formalizacji), a więc te, które odnoszą się do sposobu jej przeprowadzenia i których brak sam przez się nie pociąga za sobą nieistnienia i nieważności takiej czynności, a jedynie może skutkować jej bezskutecznością.

Przenosząc to na grunt czynności konwencjonalnych w postaci czynności karnoprocesowych, należy stwierdzić, iż brak spełnienia właściwych dla danej czynności karnoprocesowej reguł konstytutywnych przez określone zachowanie (czynność psychofizyczną), mające stanowić substrat tej czynności, powoduje, że takie zachowanie

³⁶ Zob. B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji...*, s. 162; B. Janusz-Pohl, *Przyczynek...*, s. 102–103.

³⁷ Mechanizm konwencjonalizacji decyduje zatem o bycie (istnieniu) danej czynności konwencjonalnej (jej identyfikacji w ten sposób), a co za tym idzie – i jej skuteczności, podczas gdy mechanizm formalizacji jedynie o jej skuteczności (por. B. Janusz-Pohl, *Przyczynek...*, s. 104).

³⁸ J. Skorupka, *Prawidłowość i proporcjonalność jako kryteria oceny czynności dowodowych*, „Palestra” 2019/6, s. 12, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/6-2019/artukul/prawidlowosc-i-proporcjonalnosc-jako-kryteria-oceny-czynnosci-dowodowych> (dostęp: 30.06.2024 r.); A. Kowalczyk, *Pojęcie...*, [w:] *System...*, t. 8, cz. 3, *Dowody...*, s. 3712; K. Gmerek, *Identyfikowanie czynności konwencjonalnych w prawie jako proces rozpoznawania ich sensu – wstęp do problematyki*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2021/3, s. 59, 66, <https://doi.org/10.36280/AFPiFS.2021.3.54> (dostęp: 18.09.2025 r.).

nie jest taką czynnością w świetle prawa. Na gruncie prawa zachowanie to nie jest rozpoznawane jako określona czynność karnoprosesowa, co jest równoznaczne ze stwierdzeniem braku takiej czynności w obliczu prawa³⁹. W takim bowiem przypadku dochodzi do naruszenia samego „bytu” czynności karnoprosesowej, skutkującego traktowaniem jej jako nieistniejącej w sensie prawnym, a co za tym idzie – jej bezwzględnej nieważnością i bezskutecznością, gdyż czynność taka jest obarczona wadą, której nie da się „naprawić”, konwalidować⁴⁰. Natomiast w przypadku braku w określonym zachowaniu jedynie elementów formalizacji właściwych dla danej czynności karnoprosesowej zachowanie takie będzie stanowiło tę czynność w obliczu prawa, jednakże wadliwą, która to wadliwość, przynajmniej w niektórych przypadkach, będzie mogła być konwalidowana (a sama czynność skuteczna)⁴¹.

Ogólnym wymogiem prawidłowości czynności karnoprosesowych jest ich przeprowadzenie „przez upoważnione organy procesowe ściśle na podstawie i w granicach prawa, albowiem tylko czynność procesowa dokonana zgodnie z nakazami obowiązującego prawa procesowego wywołuje związane z nią i określone przez to prawo skutki procesowe”⁴². Wymóg ten swoje źródło znajduje w art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁴³, zgodnie z którym organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa⁴⁴. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (dalej TK) wskazano, że przepis ten ustanawia określone rygory działania organów władzy publicznej⁴⁵, przede wszystkim obligując je do działania zgodnie z obowiązującymi przepisami kompetencyjnymi, które muszą być interpretowane w sposób ścisły⁴⁶, wobec czego wykluczone jest stosowanie względem ww. organów zasady: „co nie jest zakazane, jest dozwolone”⁴⁷. Analogiczne stanowisko co do konieczności ścisłe-

³⁹ Rozpoznanie danego zachowania jako określonej czynności konwencjonalnej, w tym przypadku czynności karnoprosesowej, wymaga bowiem odwołania się właśnie do reguł konstytucyjnych tej czynności (S. Czepita, *O pojęciu...*, s. 86), które to reguły są zarazem regułami jej identyfikacji jako czynności konwencjonalnej danego rodzaju (K. Gmerek, *Identyfikowanie...*, s. 65).

⁴⁰ J. Skorupka, *Prawidłowość...*, s. 10, 12; B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji...*, s. 165, 173. Zachowanie, które narusza reguły konstytucyjne danej czynności konwencjonalnej, nie jest zdadne *ab ovo* do wywołania skutków właściwych dla tej ostatniej (B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji...*, s. 171).

⁴¹ J. Skorupka, *Prawidłowość...*, s. 10, 12.

⁴² K. Woźniewski, *Zasada praworządności w procesie karnym*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2010/24, s. 392.

⁴³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.) – dalej Konstytucja RP.

⁴⁴ Por. P. Dębiński, M. Pieszczyk, *Skutki procesowe dowodu uzyskanego w wyniku przekroczenia właściwości rzeczowej przez CBA*, „Prokuratura i Prawo” 2019/7–8, s. 138–139.

⁴⁵ Wyrok TK z 16.12.2003 r., SK 34/03, OTK-A 2003/9, poz. 102.

⁴⁶ Istotą normy kompetencyjnej jest bowiem przyznanie uprawnienia do dokonywania nie jakichkolwiek, a właśnie precyzyjnie wskazanych w tej normie czynności konwencjonalnych doniosłych prawnie (S.M. Przyjemski, *Glosa do postanowienia SN z dnia 18 stycznia 2005 r.*, sygn. WK 22/04, „Prokuratura i Prawo” 2006/3, s. 113).

⁴⁷ Wyrok TK z 27.05.2002 r., K 20/01, OTK-A 2002/3, poz. 34. Zob. też postanowienie TK z 9.05.2005 r., Ts 216/04, OTK-B 2006/2, poz. 87; wyrok TK z 23.03.2006 r., K 4/06, OTK-A 2006/3, poz. 32; W. Sokolewicz, M. Zubik, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 1, Wstęp. Art. 1–29, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016, s. 246. Jak się zdaje, w przedmiocie zakazu odnoszenia do organów władzy publicznej zasady „co nie jest zakazane, jest dozwolone” oraz domniemywania kompetencji tych organów TK zajął odmienne stanowisko w wyroku z 17.07.2018 r., K 9/17, OTK-A 2018 poz. 48, przy czym miało to charakter incydentalny i słusznie spotkało się z krytyką w doktrynie (zob. m.in.: M. Florczak-Wątor, *Abolicja indywidualna a prawo łaski Prezydenta*. Glosa do wyroku TK z dnia 17 lipca 2018 r., K 9/17, LEX/el. 2018; P. Jabłońska, *Zakres prezydenckiego prawa łaski*. Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 17.07.2018 r.,

go interpretowania przepisów kompetencyjnych (w szczególności tych mających charakter wyjątkowy) na gruncie prawa postępowania karnego oraz co do zakazu stosowania względem organów zasady „co nie jest zakazane, jest dozwolone” zajmuje również SN⁴⁸, zwracający uwagę na to, że wszelkie działania organu władzy publicznej muszą być oparte na wyraźnie określonej normie kompetencyjnej, a nie jedynie braku w obowiązujących przepisach zakazu takiego działania skierowanego do tego organu⁴⁹. Z wyrażonej w art. 7 Konstytucji RP zasady legalizmu⁵⁰ (określanej też mianem zasady praworządności⁵¹ czy praworządności formalnej⁵²), której przestrzeganie jest podstawą funkcjonowania demokratycznego państwa prawnego⁵³, wynika zatem zakaz: domniemywania kompetencji⁵⁴, wywodzenia ich w drodze analogii z innych norm kompetencyjnych danego organu⁵⁵, dokonywania wykładni rozszerzającej norm kompetencyjnych, a także wykonywania kompetencji w sposób dowolny czy arbitralny⁵⁶. W kontekście dopuszczalności upoważnienia asystenta do

K 9/17, „Przegląd Prawa Publicznego” 2020/6, s. 112–113; J. Kulesza, *Prawo łaski w świetle Konstytucji. Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 17.07.2018 r.*, K 9/17, „Państwo i Prawo” 2020/2, s. 147–148).

⁴⁸ Zob. postanowienie SN z 8.10.2002 r., WK 33/02, OSP 2003/6, poz. 80. Podobnie S.M. Przyjemski, *Glosa...*, s. 111–114, a także Krzysztof Woźniewski, który wprost wynikający z art. 7 Konstytucji RP zakaz domniemywania kompetencji odnosi do sfery prawa karnego procesowego (K. Woźniewski, *Zasada...*, s. 396).

⁴⁹ Postanowienie SN 7 sędziów z 18.01.2005 r., WK 22/04, OSNKW 2005/3, poz. 29. Podobnie w orzecnictwie sądów administracyjnych wskazuje się, że „normy kompetencyjne powinny być interpretowane w sposób ścisły, literalny. Zakazuje się dokonywania wykładni rozszerzającej przepisów kompetencyjnych oraz wyprowadzania kompetencji w drodze analogii. W świetle zasady prawidłowej legislacji, stanowiącej jeden ze standardów państwa prawnego, treść przepisów kompetencyjnych nie może być korygowana w drodze wykładni rozszerzającej czy zawężającej” (wyrok NSA z 20.02.2019 r., II OSK 1188/17, LEX nr 2656911), wobec czego „(...) zakres upoważnienia musi być zawsze interpretowany przez pryzmat działania w granicach i na podstawie prawa. Realizując kompetencję, organ musi uwzględnić treść normy upoważniającej i nie może poszukiwać analogii w innych przepisach prawa odnoszących się do innych czy nawet podobnych regulacji w ramach przyznanych kompetencji przez ustawodawcę. Odstąpienie od tej zasady stanowi istotne naruszenia prawa” (wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z 23.07.2021 r., II SA/Łd 203/21, LEX nr 3217893).

⁵⁰ Chodzi tu o zasadę legalizmu w rozumieniu prawa konstytucyjnego, a nie procesu karnego, o której mowa w art. 10 k.p.k.

⁵¹ Zob. np.: wyrok TK z 3.04.2001 r., K 32/99, OTK 2001/3, poz. 53; wyrok TK z 16.12.2003 r., SK 34/03, OTK-A 2003/9, poz. 102; wyrok TK z 25.05.1998 r., U 19/97, OTK 1998/4, poz. 47.

⁵² Zob. wyrok TK z 28.06.2000 r., K 34/99, OTK 2000/5, poz. 142.

⁵³ Zob. wyrok TK z 16.12.2003 r., SK 34/03, OTK-A 2003/9, poz. 102.

⁵⁴ „Należy w związku z tym zwrócić uwagę, że stosownie do art. 7 Konstytucji organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. Oznacza to m.in., że kompetencje organów władzy publicznej powinny zostać jednoznacznie i precyzyjnie określone w przepisach prawa, wszelkie działania tych organów powinny mieć podstawę w takich przepisach, a – w razie wątpliwości interpretacyjnych – kompetencji organów władzy publicznej nie można domniemywać” (wyrok TK z 14.06.2006 r., K 53/05, OTK-A 2006/6, poz. 66). Zob. też B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 58; E. Zwierchowski, *Działania organów władzy publicznej (art. 7)*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny*, red. W. Skrzydło, S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa 2009, s. 147.

⁵⁵ „Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego z konstytucyjnej zasady legalności, jak również zasady demokratycznego państwa prawa wynika jednoznaczny wniosek, że w przypadku, gdy normy prawne nie przewidują wyraźnie kompetencji organu państwowego, kompetencji tej nie wolno domniemywać i w oparciu o inną rodzajowo kompetencję przypisywać ustawodawcy zamiaru, którego nie wyraził” (uchwała TK z 10.05.1994 r., W 7/94, OTK 1994/1, poz. 23).

⁵⁶ P. Tuleja, [w:] *Konstytucja RP, t. 1, Komentarz*. Art. 1–86, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 305; M. Florczak-Wątor, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019, s. 47; K. Complak, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczkowska, Warszawa 2014, s. 20.

przeprowadzenia określonych czynności w zastępstwie prokuratora i na podstawie jego pisemnego upoważnienia należy zaznaczyć również, że z konstytucyjnej zasady legalizmu wynika zakaz swobodnego delegowania przez organ przynależnych mu kompetencji na inny podmiot⁵⁷. Ze wskazanej zasady konstytucyjnej wynika bowiem nieprzewidujący wyjątków obowiązek polegający na przestrzeganiu norm kompetencyjnych, którego następstwem jest i to, że przekazanie kompetencji przez jeden organ innemu (niezależnie od tego, czy przekazanie to następuje na zewnątrz, czy wewnątrz, tj. organowi spoza czy z tej samej struktury organizacyjnej, w ramach której funkcjonuje organ przekazujący) jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy przepis prawa wyraźnie tak stanowi (wprost na to zezwala), i tylko w wyznaczonym przez ten przepis zakresie przekazania⁵⁸.

Mając powyższe na uwadze, pozostaje stwierdzić, że legalizm działania organów władzy publicznej, także w sferze postępowania karnego, określają dwojakiego rodzaju kryteria, dotyczące konstytucyjnych wymogów działania tych organów odpowiednio „na podstawie prawa” oraz „w granicach prawa”. Pierwszym z nich jest kryterium kompetencyjne odnoszące się do istnienia w systemie prawa obowiązującej normy kompetencyjnej przyznającej danemu podmiotowi uprawnienie do dokonania określonej czynności konwencjonalnej doniosłej prawnie, drugim zaś kryterium merytoryczno-formalne wyznaczające takie elementy tej czynności, jak: zakres, treść, tryb, sposób czy forma jej realizacji⁵⁹.

Przeprowadzenie czynności karnoprocesowej przez podmiot do tego uprawniony należy uznać bez wątpienia za element konstytutywny (regułę konwencjonalizacji) tego rodzaju czynności konwencjonalnej, a zatem decydujący w ogóle o jej bycie (element ontologiczny)⁶⁰. Dlatego przeprowadzenie tej czynności przez podmiot nieuprawniony jest uchybieniem na tyle poważnym, że pozbawia jej waloru czynności karnoprocesowej⁶¹, wobec czego czynność taka nie tylko jest nieważna, ale wręcz należy ją traktować jako nieistniejącą z punktu widzenia postępowania karnego. Warto w tym miejscu wskazać, iż na podobnym stanowisku (tj. traktowania jako nieistniejącej w świetle prawa czynności karnoprocesowej, która została dokonana przez podmiot nieuprawniony do tego) stanął SN. Uznał on bowiem, że dokonana, na podstawie art. 607e § 3 pkt 7 k.p.k., przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym, a zastrzeżona do kompetencji sądu, czynność procesowa – polegająca na przyjęciu od osoby ściganej (po jej przekazaniu na podstawie europejskiego nakazu aresztowania) oświadczenia o rzeczeniu się korzystania z zakazu ścigania jej za czyny nieobjęte ww. nakazem – w ogóle nie jest zrzeczeniem się w rozumieniu powyższego przepisu⁶², tym samym czynność

⁵⁷ W. Sokolewicz, M. Zubik, [w:] *Konstytucja...*, t. 1, *Wstęp...*, s. 250.

⁵⁸ Wyrok NSA z 5.01.2010 r., I OSK 948/09, LEX nr 595636.

⁵⁹ P. Dębiński, M. Pieszczyk, *Skutki...*, s. 139.

⁶⁰ Zob. B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji...*, s. 165; M. Hermann, *Conventional acts and their normative consequences: controversies over the Poznań concept of conventional acts*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2023/2, s. 76, <https://doi.org/10.14746/rpeis.2023.85.2.07> (dostęp: 18.09.2025 r.).

⁶¹ Por. J. Skorupka, *Prawidłowość...*, s. 12.

⁶² Postanowienie SN z 17.01.2013 r., V KK 160/12, OSNKW 2013/4, poz. 30. Zob. też B. Augustyniak, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, Art. 425–673, red. D. Świecki, Warszawa 2020, s. 1180.

ta nie stanowi w ogóle konwencjonalnej czynności karnoprosesowej, o której tu mowa, *ergo* nie istnieje. Słusznie zatem wskazuje się, że na gruncie postępowania karnego czynności karnoprosesowe przeprowadzone przez organ poza zakresem przyznanych temu organowi kompetencji (tj. bez wynikającego z przepisów dla tego organu upoważnienia do ich dokonania) są niedozwolone, a co za tym idzie – i niedopuszczalne⁶³.

5. Charakter czynności polegającej na przyjęciu przez asystenta prokuratora ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie

Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, iż zachowanie asystenta polegające na przyjęciu ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie, nie może być rozpoznawane (traktowane) jako czynność karnoprosesowa przyjęcia odpowiednio ustnego zawiadomienia o przestępstwie i ustnego wniosku o ściganie. Takie zachowanie asystenta nie spełnia reguł konstytucyjnych tego rodzaju czynności konwencjonalnych (w postaci ww. czynności karnoprosesowych), a konkretnie tej reguły, jaką jest wymóg dokonania czynności konwencjonalnej przez upoważniony do tego podmiot (wymóg ten, jak wskazano wyżej, stanowi *conditio sine qua non* rozpoznania danego zachowania jako danej czynności konwencjonalnej doniosłej prawnie, jaką jest również czynność karnoprosesowa). Brak jest bowiem przepisu, który taką kompetencję, tj. do przeprowadzenia powyższych czynności procesowych, przyznawałby asystentowi. W szczególności nie jest nim art. 175 § 2–4 pr. prok. ani też § 2–4 rozporządzenia z 5.08.2016 r., pośród których to przepisów, jak już wspomniano, próżno szukać norm kompetencyjnych o takiej treści (te natomiast należy interpretować w sposób ścisły). Kompetencji takiej w odniesieniu do asystenta nie można też domniemywać z faktu braku wyraźnego zakazu jej wykonywania przez asystenta. Zakazuje bowiem tego art. 7 Konstytucji RP, wykluczający w odniesieniu do organów stosowanie zasady „co nie jest zabronione, jest dozwolone”.

Źródłem takiej kompetencji asystenta nie jest również upoważnienie, o którym mowa w art. 175 § 2 pkt 2 *in principio* pr. prok., tj. wydawane przez prokuratora pisemne upoważnienie do przeprowadzenia – w jego zastępstwie, w toku postępowania przygotowawczego – czynności procesowej przez asystenta. Upoważnienie takie samo przez się nie jest bowiem „prawem”, o jakim mowa w art. 7 Konstytucji RP, a tym samym nie może być źródłem normy kompetencyjnej dla asystenta. Działanie na podstawie prawa, o którym mowa w art. 7 Konstytucji RP, oznacza bowiem działanie opierające się na aktach normatywnych⁶⁴, przez które należy rozumieć akty

⁶³ K. Woźniewski, *Zasada...*, s. 396; B. Janusz-Pohl, *Przyczynek...*, s. 108. Podobnie Kazimierz Marszał, który za niedopuszczalne czynności procesowe uważa m.in. zarówno te przeprowadzone poza zakresem wynikających z przepisów ustawowych uprawnień, jak również te przeprowadzone przez osobę do tego nieuprawnioną czy też bez wymaganego uprawnienia (K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 292, za: B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji...*, s. 166).

⁶⁴ Zob. W. Sokolewicz, M. Zubik, [w:] *Konstytucja...*, t. 1, *Wstęp...*, s. 255.

zawierające normy prawne, tj. normy określające abstrakcyjne wzorce postępowania skierowane do generalnie określonej grupy adresatów. Cech tych (tj. abstrakcyjności i generalności) nie spełnia zaś wydawane przez prokuratora wspomniane pisemne upoważnienie asystenta do przeprowadzenia, w toku postępowania przygotowawczego, czynności procesowej. Upoważnienie takie stanowi bowiem akt o charakterze indywidualno-konkretnym, bo dotyczy indywidualnie określonego adresata (wskazanego z imienia i nazwiska asystenta) i konkretnego postępowania oraz konkretnej (konkretnych) czynności procesowej, jaka ma zostać w tym postępowaniu przeprowadzona przez tego adresata⁶⁵.

Ponadto nie można zapominać, że z art. 7 Konstytucji RP wynika zakaz swobodnego delegowania kompetencji własnych przez organ, któremu one przysługują, przez co jest to możliwe tylko w przypadku wyraźnego zezwolenia na to prawodawcy i tylko w zakresie przez niego określonym. Oba te warunki delegowania kompetencji dotyczą również prokuratora, który nie ma dowolności w wyborze czynności procesowych zleczanych asystentowi do przeprowadzenia w toku postępowania przygotowawczego. Prokurator jest bowiem w tym względzie związany postanowieniami art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok., określającymi właśnie zakres dopuszczalnej delegacji na asystenta kompetencji do przeprowadzania czynności procesowych, do których dokonywania jest uprawniony prokurator. Zakres ten obejmuje jedynie takie czynności procesowe, jak: przesłuchanie świadka, zatrzymanie rzeczy i przeszukanie, oględziny oraz eksperyment. Poza tym zakresem pozostają więc czynności procesowe zarówno przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie. Dlatego delegowanie tych czynności procesowych na asystenta przez prokuratora uprawnionego do ich dokonywania należy uznać za niedopuszczalne. Taka delegacja kompetencji własnych prokuratora w postaci wyżej wymienionych czynności procesowych, jak i wszelkich innych czynności procesowych niewymienionych wyraźnie w art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok., przekracza bowiem jej dopuszczalny zakres wyznaczony wskazanym przepisem⁶⁶, przez co narusza konstytucyjną zasadę legalizmu i – w konsekwencji – demokratycznego państwa prawnego. Opiera się na niedopuszczalnej wykładni rozszerzającej art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok. (bo wykraczającej poza znaczenie wynikające z wykładni językowej tego przepisu⁶⁷), będącego przepisem kompetencyjnym⁶⁸ (a więc podlegającym ścisłej wykładni literalnej) zezwalającym prokuratorowi na delegowanie na asystenta wykonania własnych kompetencji polegających na

⁶⁵ Zob. G. Kowalski, [w:] *Prawo...*, s. 384.

⁶⁶ I to w dwójnasób, bo i merytorycznie (poprzez upoważnienie asystenta do dokonania tego rodzaju czynności procesowych, których wykonania prokurator nie może delegować na asystenta), i formalnie (poprzez upoważnienie asystenta do dokonania czynności procesowych poza tokiem postępowania przygotowawczego, podczas którego tylko asystent może przeprowadzać delegowane mu do wykonania przez prokuratora czynności procesowe).

⁶⁷ Zob. J. Krukowski, *Wstęp do nauki o państwie i prawie*, Lublin 2002, s. 142–143; J. Oniszczyk, *Stosowanie prawa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2000, s. 62–63.

⁶⁸ Wyjątkowym zarazem (stanowiącym *lex specialis*), bo przewidującym szczególną sytuację, kiedy czynności procesowych określonych w tym przepisie dokonuje, w postępowaniu karnym, podmiot niebędący organem procesowym – asystent.

przeprowadzeniu w toku postępowania przygotowawczego czynności procesowych, ale jednocześnie wyznaczającym w sposób precyzyjny zakres tej delegacji poprzez wymienienie w sposób taksatywny konkretnych czynności procesowych, jakie mogą być tą delegacją objęte. Tym samym wywodzenie z art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok. kompetencji asystenta do przeprowadzania (w zastępstwie i na podstawie pisemnego upoważnienia prokuratora) czynności procesowych innych niż wymienione w tym przepisie (a więc i polegających na przyjęciu ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie) stanowi *sui generis* kumulację (potęgę, kwadrat) naruszeń dyrektyw wykładni prawa. Jest sprzeczne bowiem z dyrektywami wykładni zarówno I, jak i II stopnia⁶⁹. Z jednej strony z dyrektywą wykładni językowej, która zgodnie z art. 7 Konstytucji RP powinna być stosowana do interpretacji norm kompetencyjnych, z drugiej zaś z dyrektywą zakazu wykładni rozszerzającej przepisów szczególnych. Prowadzi do niezasadnego (pozbawionego podstaw prawnych) rozszerzenia (względem zakresu kompetencji, wynikającego z interpretacji językowej i zakazu interpretacji rozszerzającej przepisów wyjątkowych) kompetencji zarówno asystenta (poprzez dopuszczenie przeprowadzania przez niego także innych czynności procesowych niż wyraźnie wymienione w art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok.), jak i prokuratora (poprzez dopuszczenie delegowania przez niego asystentowi do wykonania także innych czynności procesowych niż wyraźnie wymienione w art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok.).

Przyjęcia przez asystenta ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie nie można konwalidować, gdyż zachowania takie, jak wskazano, nie są czynnościami procesowymi (z uwagi na brak ich elementów konstytutywnych, tj. niedochowanie reguł ich konwencjonalizacji – wymogu dokonania ich przez podmiot do tego uprawniony), a tylko czynności procesowe, w przypadku ich wadliwości, mogą podlegać konwalidacji. Brak elementów konstytutywnych danej czynności procesowej (naruszenie jej reguł konwencjonalizacji, w tym poprzez przeprowadzenie jej przez podmiot do tego nieuprawniony) nie tylko prowadzi do nieważności samej czynności (traktowania jej jako nieistniejącej w sensie prawnym), lecz również do nieważności jej wytworu, tj. braku możliwości traktowania go jako dowodu w sensie prawnym⁷⁰. „Czynności procesowe” dokonane przez podmiot do

⁶⁹ Dyrektywy wykładni I stopnia określają sposób, w jaki należy dokonywać interpretacji przepisów, podczas gdy dyrektywy II stopnia to tzw. dyrektywy preferencji, które określają kryteria wyboru i kolejności posługiwania się dyrektywami I stopnia (Z. Muras, *Podstawy prawa*, Warszawa 2020, s. 43).

⁷⁰ Zob. J. Skorupka, *Prawidłowość...*, s. 12; B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji...*, s. 172. Nie jest to bez znaczenia dla postępowania karnego. Słusznie SN zwraca uwagę na doniosłość tej czynności procesowej i jej udokumentowanie, jaką jest przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie, wskazując, że „przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie wymaga spisania protokołu i od tej zasady nie ma odstępstwa. Celem takiego protokołu jest stwierdzenie, że pewna okoliczność w chwili sporządzenia protokołu zaistniała. Jest on przy tym dokumentem, a więc źródłem dowodowym, a jego treść środkiem dowodowym i z takich dowodów zrezygnować nie można. Wiadomym jest przy tym, że protokół ustnego zawiadomienia o przestępstwie jest niejednokrotnie nie tylko źródłem wiadomości o zdarzeniu, lecz również o osobie sprawcy, pozwalającym na jego zidentyfikowanie” (wyrok SN z 20.11.1980 r., II KR 359/80, LEX nr 17305). Tym samym przyjęcie przez asystenta ustnego zawiadomienia o przestępstwie, ale też ustnego wniosku o ściganie, może skutkować np.: zwrotem sprawy prokuratorowi w celu usunięcia istotnych braków postępowania przygotowawczego, za jaki należy uznać brak uzyskania wniosku o ściganie przez oskarżyciela

tego nieuprawniony, jako niedopuszczalne i niedozwolone przez przepisy prawa procesowego, są bowiem czynnościami bezprawnymi, które nie zawierają żadnego substratu mogącego podlegać czy to konwalidacji, czy też konwersji⁷¹. Ich skuteczne „wprowadzenie” do postępowania karnego wymagałoby zatem ich powtórzenia, tym razem jednak przez podmiot do tego uprawniony. Niemniej jednak powtórzenie wadliwej czynności procesowej, poprzez ponowne jej przeprowadzenie, nie jest jej konwalidacją, lecz dokonaniem nowej czynności procesowej tego samego rodzaju co czynność powtarzana (powtórzenie czynności procesowej może co najwyżej „konwalidować” sam proces)⁷². Nie można też nie zauważać, iż powtórzenie takie nie zawsze będzie możliwe (np. na skutek śmierci uprzednio zawiadamiającego czy składającego wniosek o ściganie). Ponadto słusznie wskazuje się, że „niedopuszczalne jest działanie z naruszeniem prawa w założeniu późniejszej konwalidacji wadliwości czynności”⁷³.

6. Wniosek *de lege ferenda*

To, że *de lege lata* nie jest dopuszczalne upoważnienie asystenta do przeprowadzenia czynności procesowej przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak też ustnego wniosku o ściganie (z uwagi na brak stosownej normy kompetencyjnej), nie oznacza, iż ustawodawca nie powinien stworzyć takiej możliwości, tym bardziej iż wskazana na wstępie – nieprawidłowa, co starano się wykazać w niniejszym tekście – praktyka polegająca na upoważnianiu asystenta do przyjmowania ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie, wprost wskazuje

(zob. art. 339 § 3 pkt 3a w zw. z art. 12 § 1a zd. 1 k.p.k.); uchyleniem zaskarżonego orzeczenia z urzędu przez sąd odwoławczy czy kasacyjny (zob. art. 439 § 1 pkt 9 oraz art. 537 § 1 w zw. z art. 536 k.p.k.); albo w ogóle bezzasadnością wszczęcia i prowadzenia samego postępowania karnego w sprawie o przestępstwo ścigane na wniosek, wobec braku wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej (zob. art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.). To z kolei może pociągać za sobą dalsze następstwa, np. w postaci przysługiwania odszkodowania na podstawie art. 552 § 2 lub 3 w zw. z § 1 k.p.k. (gdyby okolicznością stanowiącą podstawę umorzenia postępowania po uchyleniu orzeczenia skazującego albo stosującego środek zabezpieczający, a nieuwzględnioną we wcześniejszym postępowaniu, był brak wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej z uwagi na to, iż „wniosek” taki przyjmowałby jedynie asystent) czy nawet art. 552 § 4 k.p.k. (gdyby do zatrzymania lub tymczasowego aresztowania doszło w ramach postępowania karnego wszczętego i prowadzonego na skutek przyjęcia przez asystenta ustnego zawiadomienia o przestępstwie lub ustnego wniosku o ściganie). Przyjęcie przez asystenta ustnego zawiadomienia o przestępstwie rodzi też kolejne pytania (mogą one tu zostać jedynie zasygnalizowane, gdyż odpowiedź na nie wymagałaby odrębnego opracowania), a mianowicie: czy wobec osoby, od której asystent przyjął ustne zawiadomienie o przestępstwie, można ewentualnie egzekwować odpowiedzialność karną za fałszywe zawiadomienie o przestępstwie albo fałszywe oskarżenie, tj. o czyny z art. 233 i 234 k.k., skoro w obliczu prawa czynność procesowa przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie nie istnieje z uwagi na przeprowadzenie jej przez osobę do tego nieuprawnioną?

⁷¹ R. Kmiecik, *Konwalidacja i konwersja wadliwych dowodów*, „Państwo i Prawo” 1989/5, s. 96; B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji...*, s. 167–168; K. Woźniowski, *Zasada...*, s. 392.

⁷² B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji...*, s. 165; C. Kulesza, *Czynności...*, [w:] *Postępowanie...*, s. 153; S. Steinborn, *Konwalidacja wadliwej rozprawy oraz częściowe uchylenie wyroku w świetle bezwzględnych przyczyn odwoławczych z art. 439 § 1 k.p.k. (na marginesie wyroku Sądu Najwyższego z 21 listopada 2001 r., III KKN 81/01)*, „Palestra” 2003/5–6, s. 73–90; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, t. 1, *Artykuły 1–467...*, s. 402.

⁷³ T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, t. 1, *Artykuły 1–467...*, s. 402.

na istnienie takiej potrzeby w zakresie praktyki prokuratorskiej⁷⁴. Wymagałoby to oczywiście dokonania odpowiednich zmian ustawodawczych, przynajmniej nowelizujących dotychczasowy art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok., i to w dwójnasób, tj. poprzez:

1. dodanie do katalogu czynności procesowych, do których przeprowadzenia może zostać upoważniony asystent, czynności procesowych w postaci przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie;
2. zniesienie istniejącego ograniczenia dopuszczalności przeprowadzania przez asystenta czynności procesowych jedynie w toku postępowania przygotowawczego.

Nie wydaje się, aby takie rozszerzenie kompetencji asystenta zagrażało w jakikolwiek sposób „jakości” uzyskiwanych w ten sposób dowodów, jak i samego procesu karnego. Do przeprowadzania takich czynności są przecież obecnie uprawnieni funkcjonariusze Policji czy innych służb będących organami prowadzącymi postępowanie przygotowawcze, którzy nie muszą legitymować się kwalifikacjami wymaganymi od osób zajmujących stanowisko prokuratora i którzy, tak jak asystenci, nie muszą nawet posiadać wykształcenia prawniczego⁷⁵. Nie można też zapominać, iż na mocy art. 181 pr. prok. asystenci – przed ich stałym zatrudnieniem – przechodzą obligatoryjnie półroczny staż asystencki (przygotowujący do wykonywania tego zawodu), z którego zwolnieni są jedynie ci asystenci, którzy legitymują się zdaniem egzaminem sędziowskim, prokuratorskim, notarialnym, adwokackim albo radcowskim, a więc asystenci, których wysokie kwalifikacje prawnicze zostały potwierdzone stosownym egzaminem państwowym bądź korporacyjnym. Trudno zatem zarzucać takim osobom brak należytego przygotowania do dokonywania czynności procesowych, o których tu mowa. Ponadto wyżej wymienione czynności procesowe, podobnie jak i te wymienione w art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok., byłyby dokonywane przez asystenta na podstawie upoważnienia prokuratora, który zawsze przed wydaniem takiego upoważnienia mógłby ocenić, czy w danym przypadku asystent daje rękojmię należytego przeprowadzenia zlecanej czynności procesowej. W końcu należy też zwrócić uwagę na kuriozalną wręcz sytuację, wynikającą z obecnie przyjętych rozwiązań, z jednej strony, w art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok. (wyłączającym dopuszczalność

⁷⁴ Wypada odnotować, iż postulat rozszerzenia kompetencji asystenta (w tym w zakresie możliwości dokonywania przez niego czynności procesowych), i to nie tylko na etapie postępowania przygotowawczego, ale też sądowego, a nawet wykonawczego, zgłaszany jest w doktrynie (w zasadzie od momentu wprowadzenia instytucji asystenta do polskiego porządku prawnego w 2007 r.) w związku z pojawiającymi się wątpliwościami co do optymalnego ukształtowania przepisów kompetencyjnych asystenta z punktu widzenia zadań realizowanych przez prokuratorów (zob. G. Kowalski, [w:] *Prawo...* s. 408–409; M. Tabernacka, M. Wolny, *Stanowisko...*, s. 278–279; A. Herzog, *Asystent...*, s. 11; A. Herzog, *Zmiany...*, s. 77). Jakkolwiek należy odnotować, iż – chociaż odosobnione – to jednak pojawiały się również głosy zarówno pozytywnie oceniające zakres czynności (w tym procesowych) przynależnych asystentowi, uznające nawet przyznane mu przez ustawodawcę uprawnienia za „szerokie” (tak E. Białowas, *Asystent prokuratora – nowelizacja ustawy, „Edukacja Prawnicza”* 2010/11, s. 25), jak i poddające w wątpliwość zasadność przyznania asystentom, jako podmiotom niebędącym organem postępowania przygotowawczego, kompetencji do dokonywania czynności procesowych w tym postępowaniu (tak A. Herzog, *Asystent...*, s. 14: „Wydaje się także, że uprawnienia asystentów określono, z jednej strony, zbyt szeroko, z drugiej zaś – za wąsko. Zastrzeżenia musi budzić zwłaszcza wyposażenie asystentów w uprawnienia do wykonywania czynności procesowych, gdyż nie są oni organami postępowania przygotowawczego”).

⁷⁵ Por. M. Tabernacka, M. Wolny, *Stanowisko...*, s. 279.

przeprowadzania przez asystenta innych czynności procesowych niż te wyraźnie wymienione w tym przepisie), z drugiej zaś w § 2 pkt 1 i 3 *in principio* rozporządzenia z 5.08.2016 r. (określającym rodzaj bieżących czynności nadzoru nad dochodzeniem wykonywanych przez asystenta). Oto bowiem okazuje się, że asystent, nieposiadający kompetencji do przyjmowania ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie, jednocześnie jest uprawniony w ramach wykonywania bieżących czynności nadzoru nad dochodzeniem do badania poziomu czynności procesowych (*lege non distinguente* – wszelkich, w tym tych polegających na przyjęciu ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie), przeprowadzanych w tym dochodzeniu przez prowadzący je organ nieprokuratorski. Ponadto podczas wykonywania obowiązku systematycznego zapoznawania się z aktami sprawy dochodzenia asystent jest zobligowany do zwracania szczególnej uwagi na sposób dokumentowania ustnych zawiadomień o przestępstwie⁷⁶. Tym samym został on uznany przez prawodawcę za kompetentnego do oceniania jakości przeprowadzenia czynności procesowych, do których wykonywania – według tego samego prawodawcy – kompetentny nie jest.

7. Zakończenie

O ile *in genere* przeprowadzenie czynności procesowych przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie jest dopuszczalne przez obowiązujące przepisy, o tyle *in specie* przeprowadzenie tych czynności przez asystenta w świetle tych przepisów dopuszczalne już nie jest. Konstytucyjna zasada legalizmu, znajdująca swoje odzwierciedlenie na gruncie procesu karnego w zasadzie praworządności⁷⁷, wyklucza bowiem możliwość dokonywania czynności karnoprocessowych przez osoby do tego nieupoważnione – bez podstawy prawnej, o której istnieniu decydują przepisy zawierające normy kompetencyjne podlegające ścisłej wykładni literalnej, wykluczającej domniemywanie kompetencji wprost przez te normy niewyrażonych. Należy podkreślić, iż asystent nie jest organem procesowym w postępowaniu karnym. Dlatego przeprowadzanie przez niego jakichkolwiek czynności procesowych w tym postępowaniu musi wynikać z przepisu szczególnego, *expressis verbis* upoważniającego asystenta do dokonywania takich czynności. W odniesieniu do czynności procesowych przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz ustnego wniosku o ściganie takich szczególnych norm kompetencyjnych dla asystenta prokuratora po prostu nie ma. W szczególności norm takich nie zawiera przepis art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok., niewymieniający tego rodzaju czynności procesowych

⁷⁶ Zob. G. Kowalski, [w:] *Prawo...*, s. 408–409.

⁷⁷ Jej przestrzeganie, „(...) w kontekście procesu karnego, co w praktyce jest równoznaczne z nakazem dokonywania wszelkich czynności procesowych przez organy procesowe tylko i wyłącznie w granicach wyznaczanych przez prawo karne procesowe, jest warunkiem osiągnięcia celów tego procesu w postaci stanu sprawiedliwości materialnej, czyli do właściwego zastosowania normy prawa karnego materialnego, oraz osiągnięcia stanu sprawiedliwości proceduralnej oznaczającego sytuację wewnętrznego przekonania osoby uwikłanej w proces karny, że organy procesowe zrobiły wszystko, by prawu stało się zadość, postępując w stosunku do niej zgodnie z prawem” (K. Woźniewski, *Zasada...*, s. 397).

pośród enumeratywnie wyliczonych czynności procesowych, do których przeprowadzenia może zostać upoważniony asystent, ponadto ograniczający możliwość przeprowadzania przez asystenta czynności procesowych jedynie w toku postępowania przygotowawczego, a więc nie przed jego wszczęciem, kiedy dochodzi do przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie, a nierzadko i ustnego wniosku o ściganie towarzyszącego temu zawiadomieniu. Za normę kompetencyjną w tym względzie nie może być uznane również pisemne upoważnienie prokuratora do dokonania takich czynności, skoro zakres zleczanych asystentowi do wykonania czynności procesowych nie może w takim upoważnieniu wykraczać poza katalog czynności procesowych określonych w art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok., w którym to katalogu próżno szukać czynności procesowych przyjęcia zarówno ustnego zawiadomienia o przestępstwie, jak i ustnego wniosku o ściganie.

Konkludując, pozostaje stwierdzić, iż zlecenie asystentom przez prokuratorów przeprowadzenia czynności procesowej przyjęcia czy to ustnego zawiadomienia o przestępstwie, czy to ustnego wniosku o ściganie, stanowi nieprawidłową praktykę, gdyż jest działaniem *ultra vires*. Nie znajduje bowiem uzasadnienia w obowiązujących przepisach, a ponadto opiera się na niedopuszczalnej (choćby z uwagi na sprzeczność z art. 7 Konstytucji RP) interpretacji rozszerzającej przepisów wyjątkowych (szczególnych), określających zakres kompetencji asystentów. Jednocześnie owa nieprawidłowa praktyka zdaje się wskazywać na istnienie potrzeby umożliwienia zlecania asystentom przeprowadzania tego rodzaju czynności procesowych. Zaspokojenie tej potrzeby praktyki prokuratorskiej w obecnym stanie prawnym, choć zasadne, jednak nie może odbywać się na zasadzie *usus est unus legum corrector* (co w rzeczywistości przybiera postać arbitralnej, bo przekraczającej wyznaczony w art. 175 § 2 pkt 2 pr. prok., zakres dopuszczalnej delegacji kompetencji własnych prokuratora – decyzji prokuratora w postaci pisemnego upoważnienia asystenta do dokonania, w zastępstwie upoważniającego, czynności procesowych przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie lub ustnego wniosku o ściganie). W demokratycznym państwie prawnym, jakim jest, zgodnie z art. 2 Konstytucji RP, Rzeczpospolita Polska, wymaga dokonania stosownych zmian legislacyjnych, idących w kierunku wskazanego wyżej poszerzenia zakresu kompetencji asystentów oraz zakresu dopuszczalnej delegacji na asystentów kompetencji przynależnych prokuratorom, poprzez ustanowienie w tym względzie stosownych ustawowych norm kompetencyjnych.

Bibliografia

1. Augustyniak B., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, Art. 425–673, red. D. Świecki, Warszawa 2020.
2. Banasiak Z., *Przyjęcie zawiadomienia o przestępstwie publicznoskargowym w praktyce policyjnej*, Prokuratura i Prawo 2008, nr 2.
3. Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009.
4. Białowas E., *Asystent prokuratora – nowelizacja ustawy*, Edukacja Prawnicza 2010, nr 11.

5. Bogucki O., *O konstytucyjnej współzależności wyjaśniania i identyfikowania czynności konwencjonalnych*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2019, nr 2.
6. Burdziak K., *Przepis art. 240 § 1 Kodeksu karnego a tajemnica obrończa, adwokacka, radcowska i tajemnica spowiedzi*, Prawo w Działaniu 2022, t. 51, <https://doi.org/10.32041/pwd.5105>.
7. Complak K., [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczkowska, Warszawa 2014.
8. Czepita S., *O pojęciu czynności konwencjonalnej i jej odmianach*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2017, nr 1.
9. Dębiński P., Pieszczyk M., *Skutki procesowe dowodu uzyskanego w wyniku przekroczenia właściwości rzeczowej przez CBA*, Prokuratura i Prawo 2019, nr 7–8.
10. Florczak-Wątor M., [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019.
11. Florczak-Wątor M., *Abolicja indywidualna a prawo łaski Prezydenta. Glosa do wyroku TK z dnia 17 lipca 2018 r., K 9/17, LEX/el. 2018*.
12. Florczak-Wątor M., Grabowski A., Pogorzelski O., *Argument a fortiori*, [w:] *Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa. Komentarz*, red. M. Florczak-Wątor, A. Grabowski, Kraków 2021.
13. Gmerek K., *Identyfikowanie czynności konwencjonalnych w prawie jako proces rozpoznawania ich sensu – wstęp do problematyki*, Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej 2021, nr 3, <https://doi.org/10.36280/AFPiFS.2021.3.54>.
14. Gmerek K., *Z problematyki formy czynności konwencjonalnych w prawie*, Krytyka Prawa 2022, t. 14, nr 2, <https://doi.org/10.7206/kp.2080-1084.521>.
15. Gostyński Z., Bartoszewski J., [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, red. Z. Gostyński, Warszawa 2003.
16. Grzegorzczyk T., *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, Artykuły 1–467. Komentarz, Warszawa 2014.
17. Hermann M., *Conventional acts and their normative consequences: controversies over the Poznań concept of conventional acts*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2023, nr 2, <https://doi.org/10.14746/rpeis.2023.85.2.07>.
18. Herzog A., *Asystent prokuratora – pomocnik czy zastępca?*, Prokuratura i Prawo 2008, nr 9.
19. Herzog A., *Nowelizacja ustawy o prokuraturze. Komentarz*, LEX/el. 2010.
20. Herzog A., *Zmiany w Prawie o ustroju sądów powszechnych i w ustawie o prokuraturze wprowadzone ustawą z dnia 29 czerwca 2007 r.*, Diariusz Prawniczy 2008, nr 1(6).
21. Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, Komentarz do art. 297–467, Legalis/el. 2011.
22. Jabłońska P., *Zakres prezydenckiego prawa łaski. Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 17.07.2018 r., K 9/17*, Przegląd Prawa Publicznego 2020, nr 6.
23. Janusz-Pohl B., *O konstrukcji niedopuszczalności czynności karnoprosesowej*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2014, nr 4, <https://doi.org/10.14746/rpeis.2014.76.4.11>.

24. Janusz-Pohl B., *Przyczynek do rozważań o formalnym i konwencjonalnym charakterze procesu karnego*, *Ius Novum* 2014, nr 4.
25. Kmiecik R., Staszak A., *Czynności niecierpiące zwłoki w toku śledztwa*, *Prokuratura i Prawo* 2019, nr 1.
26. Kmiecik R., Staszak A., *Prawo o prokuraturze. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2020.
27. Kmiecik R., *Konwalidacja i konwersja wadliwych dowodów*, *Państwo i Prawo* 1989, nr 5.
28. Kowalczyk A., *Pojęcie i systematyka czynności dowodowych*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 8, cz. 3, *Dowody*, red. J. Skorupka, Warszawa 2019.
29. Kowalski G., [w:] *Prawo o prokuraturze. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury. Komentarz*, red. P. Drembkowski, Warszawa 2021.
30. Krukowski J., *Wstęp do nauki o państwie i prawie*, Lublin 2002.
31. Kulesza C., *Czynności procesowe*, [w:] C. Kulesza, P. Starzyński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2017.
32. Kulesza J., *Prawo łaski w świetle Konstytucji. Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 17.07.2018 r., K 9/17*, *Państwo i Prawo* 2020, nr 2.
33. Kurowski M., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Art. 1–424, red. D. Świecki, Warszawa 2020.
34. Marszał K., *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013.
35. Muras Z., *Podstawy prawa*, Warszawa 2020.
36. Oniszczyk J., *Stosowanie prawa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2000.
37. Paprzycki L.K., [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–424 K.P.K.*, Kraków 2003.
38. Patryas W., *Performatywy w prawie*, Poznań 2005.
39. Przyjemski S.M., *Glosa do postanowienia SN z dnia 18 stycznia 2005 r., sygn. WK 22/04*, *Prokuratura i Prawo* 2006, nr 3.
40. Skorupka J., *Prawidłowość i proporcjonalność jako kryteria oceny czynności dowodowych*, *Palestra* 2019, nr 6, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/6-2019/arttykul/prawidlowosc-i-proporcjonalnosc-jako-kryteria-oceny-czynnosci-dowodowych>.
41. Skwarczyński H., [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz*. Art. 1–424, red. D. Drązewicz, *Legalis/el.* 2020.
42. Sokolewicz W., Zubik M., [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 1, *Wstęp*. Art. 1–29, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016.
43. Steinborn S., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, red. S. Steinborn, *LEX/el.* 2016.
44. Steinborn S., *Konwalidacja wadliwej rozprawy oraz częściowe uchylenie wyroku w świetle bezwzględnych przyczyn odwoławczych z art. 439 § 1 k.p.k. (na marginesie wyroku Sądu Najwyższego z 21 listopada 2001 r., III KKN 81/01)*, *Palestra* 2003, nr 5–6.
45. Tabernacka M., Wolny M., *Stanowisko asystenta w prokuraturze – uwarunkowania prawne i praktyka*, *Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo* 2013, nr 315/1.

46. Tuleja P., [w:] *Konstytucja RP*, t. 1, *Komentarz. Art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
47. Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2005.
48. Woźniewski K., *Zasada praworządności w procesie karnym*, Gdańskie Studia Prawnicze 2010, t. 24.
49. Ziemiński Z., *W sprawie czynności konwencjonalnych*, Państwo i Prawo 1986, nr 8.
50. Ziemiński Z., Zieliński M., *Dyrektywy i sposób ich wypowiedzania*, Warszawa 1992.
51. Zwierzchowski E., *Działania organów władzy publicznej (art. 7)*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny*, red. W. Skrzydło, S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa 2009.